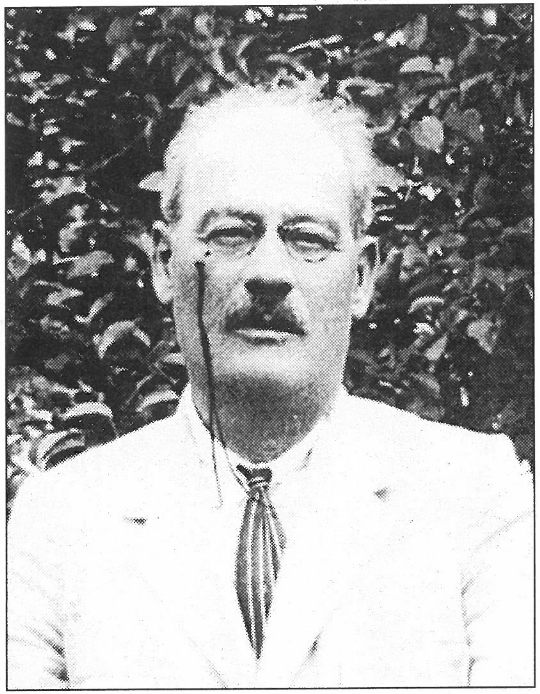
IOAN POPA

UN ARDELEAN PREFECT DE ARGEȘ

PROFESORUL NICOLAE BRÂNZEU

NICULESCU

Mulțumim fiicei Consuela și nepotului Nicuț pentru amabilitatea cu care ne-au pus la îndemână o bună parte a materialului documentar.

Autorul

IOAN POPA

UN ARDELEAN PREFECT DE ARGEȘ

PROFESORUL NICOLAE BRÂNZEU

NICULESCU

Adresa: 78182 - Bucureşti, Sector 1
Str. Octav Cocărăscu 79, Tel./Fax 617.20.06

Coordonare: *Gheorghe Dumitru*
Procesare computerizată: *Udrescu Marian*
Imprimare: *S.C. Semne'94 SRL*
ISBN 973-568-151-X

PREFAŢĂ

La puţini cărturari de azi-li se potriveşte atât de bine ca profesorului **Ioan Popa** din Roşia de Secaş vorba românească *„omul sfinţeşte locul"*. Originar din Roşia de Secaş, după studii liceale la Blaj şi studii filologice la Timişoara, dăscăleşte de-o viaţă într-o frumoasă limbă românească pe copiii satului. I-au fost îndestulătoare catedra şi condeiul, dragostea pentru sat şi pentru valorile lui morale şi culturale. S-a contopit cu viaţa satului, participând cu bucurie la toate manifestările lui de viaţă socială şi artistică, precum în poezia **„Învăţătorii de la sate"** : *„Când s-au întors ei nu mai sus/ Au vrut să fie ca oricare,/ Dar fiindcă-aveau ceva de spus/ Cum orice suflet are/ Au ars, s-au dăruit de tot/ Dacă nu toţi, majoritatea/ Mergând cu satul cot la cot/ Topindu-şi primii sănătatea"*. Din dragostea pentru sat izvorăsc nu numai truda lui didactică, ci şi zecile de articole din „Unirea" şi din alte publicaţii în care vorbeşte despre *„oamenii locului"*. Un

asemenea *„om al locului"* este și personajul acestei frumoase lucrări : **Nicolae Brânzeu**, un cărturar pe nedrept uitat. Aș compara munca de cercetător a lui **Ioan Popa** cu cea a profesorului și istoricului literar blăjean **Ioan Rațiu**, care înfățișând șirul merituos al unor dascăli blăjeni spunea : *„i-a căzut bine sufletului său să evoce figurile unor profesori și călugări care în scurta lor viață n-au făcut degeaba umbră pământului"*.

Cartea evocă - prin îmbinarea informației documentare cu povestirea atractivă - un cărturar care, prin vrednicia sa merită, în sens valoric și moral, numele de „om al Blajului" : **Nicolae Brânzeu** . Cartea lui **Ioan Popa** ne convinge că acest blăjean merită o mai dreaptă cinstire și că este vrednic să fie scos dintr-o ingrată uitare.

„Dascălii Blajului, spunea Ioan Bianu, *nu trebuie urmăriți numai în activitatea lor din micul orășel al luminilor ardelene ci și în aceea de misionari naționali și culturali"*.

Născut la Roșia de Secaș și educat la Blaj, **Nicolae Brânzeu** trece Carpații și se stabilește la Pitești ca **profesor, avocat și, în două rânduri, prefect al județului Argeș** ; o vreme este **prefect** într-un județ din Moldova, iar după Marea Unire - înalt

funcționar administrativ în Basarabia. Muncă pilduitoare în folosul neamului pe care autorul acestei cărți o explică și prin tradiția plină de virtute a satului românesc și prin înalta lecție a Blajului.

Cu această „lecție", **Nicolae Brânzeu** a trăit toată viața, ea fiindu-i un veritabil îndreptar etic. Și din dragoste pentru Blaj, scrie în 1898 o carte (**„Școlile Blajului"**) prin care devine un deschizător de drumuri într-un vast și fascinant domeniu al culturii naționale.

În cartea lui **Ioan Popa** informația documentară (de la înscrisuri din uitate și prăfuite arhive până la pagini de corespondență) se împletește armonios cu evocarea literară adiată molcom de șoaptele înfiorate ale legendei. Paginile legendare despre Roșia de Secaș sau ținutul Secașelor evidențiază darul său de povestitor, unele fragmente aducând în mintea noastră tumultul unor pagini de istorie învolburată, zugrăvite de scriitori dragi sufletului nostru precum **Sadoveanu** sau **Gala Galaction**. Scrisă cu probitatea istoricului, dar și cu inspirat condei de biograf literar, paginile acestei cărți alcătuiesc un portret memorabil care ne îndeamnă să-i dăm dreptate înțeleptului

cronicar Neculce care spunea că despre personalitățile și întâmplările locului, *„tot mai bine știu oamenii locului"* decât cei străini, pentru că cei dintâi scriu și cu mintea și cu sufletul.

Ion Buzași

1. Un ardelean statornicit peste munți

Strămutat devreme la frații de peste munți cu nădejdea împlinirii visului de a vedea liberă nația sa din Ardeal, și nu numai, vis care i-a călăuzit toată viața, **Nicolae Brânzeu** a ajuns a fi mai puțin știut în locurile sale de obârșie. În satul natal, descendenții ai neamului său privesc cu mirare către cel ce-ar dori să-i investigheze, ceva vag și încețoșat plutindu-le asupra. Explicația nu poate fi decât una : prea rămăseseră departe cei de-acasă. Pe plan intelectual și spiritual el își devansase cu mult neamul, încât acesta, pierzând căruța, a încetat aproape cu totul a o mai trage la prispă. Pe de altă parte, trecerea munților în țară „străină" și prigoana contra celor rămași „acasă" i-au silit „să tacă". Pe șoptite vorbeau mamele pruncilor lor despre fratele ori unchiul dus departe, nu cu gând de mărire, ci cu dorință arzătoare în

suflet de a veni în ajutorul alor săi, români de aici şi de pretutindeni.

Nici „orăşelul şcoalelor", Blajul, cel care i-a modelat cugetul şi simţirea şi cel căruia i-a dăruit mai apoi o cuprinzătoare şi pertinentă istorie a vestitelor sale „fântâni ale darurilor", nu-şi mai recunoaşte cu uşurinţă fiul. Doar dascălii de odinioară (câţi mai sunt) şi dintre aceştia doar cei cu preocupări de istorie literară ori de istorie propriu-zisă a neamului îl mai ştiu. *„Nu ştiu de el copacii tineri"* - ar fi zis poetul...

Umplându-se anul acesta (1994) cinci pătrare de veac de la naşterea sa, înfruntând riscul depărtărilor în timp şi-n spaţiu, am socotit de cuviinţă a purcede pe urmele lui şi a-l aduce lumii româneşti de-aici şi de aiurea, la lumină.

Teolog şi istoric, diplomat şi om politic, Nicolae Brânzeu a urcat scara demnităţilor nu căutând mărire deşartă ci propulsat de guvernanţi ori de câte ori şi oriunde a fost nevoie de el.

Ca să potolească firile şi durerea după marea revoltă şi suprimarea şi mai mare din 1907, e numit **prefect de Argeş**, tocmai pentru originea lui, ca fiu de plugar sărac, dar mai ales pentru dragostea mare ce-o avea pentru săteni, ştiind cum să le

vorbească şi înţelegându-le durerea - după cum cugetul şi simţirea îi dictau. Căci el însuşi era exemplu de bunătate şi de blândeţe. Ca să mântuiască poporul în suferinţă la vreme de război, e din nou numit **prefect**, de data aceasta, acolo unde greul apăsa din plin, la Neamţ, în 1917. Iar când Basarabia, revenită acasă, trebuia orânduită cu trupul şi sufletul la trupul şi sufletul ţării, e numit **Inspector General al Administraţiei Basarabiei**.

Colaborator apropiat al marilor politicieni ai vremii, **I.C. Brătianu** şi **Iuliu Maniu**, apreciat pentru angajarea directă în vâltoarea evenimentelor, acest falnic şi frumos bărbat, cuminte dar şi tare focos, ardeleanul acesta, statornicit peste munţi, pururea muncit de dorul de a sfărâma pentru toţi lanţurile robiei, a rămas, tot de-a pururi, stăpânit de acea fierbinte dragoste de neam şi ţară.

Ca **avocat** la Tribunalul Argeşului pleda din răsputeri ca incultura şi impostura, arivismul şi îngâmfarea să fie doborâte la pământ, iar în locul lor să întroneze justiţia cea adevărată.

Cercetător al vechilor izvoade, atât cât vremea i-a mai dat răgaz, făuritor de cultură prin tot ceea ce a înfăptuit cu min-

tea și cu fapta (în județele administrate), istoria culturii românești îl consemnează poate prea puțin, la locul ce i se cuvine să fie așezat - țintind modesta, de față, încercare.

2. Vremuri de opreliște

pentru românii transilvăneni

Pretutindeni feudalismul a fost urât și odios, dar mai apăsător și mai umilitor ca pe pământul transilvan, nici unde nu s-a pomenit. De două ori robit, pismuit peste măsură, cu greu se va putea găsi un alt popor care să-i împărtășească soarta. Și cu toate astea, afară de nobili - totdeauna ușor de cumpărat și vânzându-se și mai lesnicios - masa cea mare a poporului român a rămas mereu aceeași, întru ale ei, chiar dacă astea se cheamă sărăcie și despoiere. Ea a rămas de-a pururi română în toate și în tot. Cu pana și cu lancea și-a căutat drumul către adevăr și dreptate.

Unirea cu Roma - eveniment epocal cu înrâurire decisivă și profundă în istoria românilor - și efectul acesteia - școlile de la Blaj - au presărat raze de lumină în neagra amărăciune în care el, românul, fusese de veac cufundat. De-acum cineva zăbovește în ajutorul lui, stăruie pentru

realizarea egalității sale cu națiile transilvane copământene. Lung și greu i-a fost însă drumul către împlinire, căci poveri felurite i-au fost încărcate în bocceluța cu care a străbătut cărarea cea întortocheată și anevoioasă a istoriei sale. Așa, bunăoară, nu se sting încă durerile, nu se usucă încă lacrimile după răscoala lui Horea, Cloșca și Crișan că un îngheț uitat de Domnul pe pământ, la vremea verii, urmat de o secetă cumplită, să aștearnă o foamete ucigătoare pe pământul românesc la început de veac 19, sporind durerea și apăsarea cu care el amarnic venea din celălalt veac. Căci iată ce nota un document cuprinzând Conscripția din 1820 - 1821, lăsată în „arhivul parohial" de la Roșia de Secaș de către preotul **Ioan Deac** întru convingerea urmașilor săi preoți despre „bunătățile", respectiv greutățile înaintașilor[1] : „*Sumarea prestațiunilor* " pentru cei 53 de „*capi de familie* " : 161 găini, 860 ouă, 1580 de zile cu carul, 1080 zile cu palma. Pe lângă asta, ei „*vânturau grâul, ovăsul, alacul și orzul și culegeau viile în clacă* ". Deci, conchide preotul „ *putea*

[1] A se vedea copia vidimată (aprobată oficial) a Tribunalului din Aiud din 1876, aprilie 18, în arhiva parohiei Roșia de Secaș.

crește iarbă pe cărarea până la ușa bisericii ". Iară înfrângerea Revoluției de la 1848 a însemnat pentru transilvăneni reintroducerea absolutismului, cu regimul său de teroare, semănând pe mai departe durere și vai. Chiar dacă într-un fel au clătinat rânduielile, prin acțiunea lor, gloatele înarmate - cu ce s-a putut - în dorul lor neînfrânat de răzbunare, n-au avut, pe moment, alți sorți decât a înăspri și îngreuna traiul de zi cu zi al poporului de rând. Visul Iancului rămâne încă neîmplinit. Pe de altă parte, încorporarea Transilvaniei în statul ungar, fără voia românilor, în 1868, după instaurarea dualismului austro-ungar, aduce pentru ei o epocă dintre cele mai grele. Doar prudența, blândețea și înțelepciunea unor bărbați luminați precum episcopul **Ioan Bob**, la început de veac, ori **Ioan Vancea** în a doua jumătate a veacului, au reușit să păstreze și să perpetueze nealterată ființa neamului românesc. Și alături de ei, intelectualitatea școlilor blăjene ca și cea formată aci și păstrată pe întreg cuprinsul transilvan venea să plinească cuvintele blândului călugăr (după caracterizarea lui **Nicolae Iorga**) **Samuil Micu** : „*fii totdeauna român,*

fii desăvârşit, căci mult este a fi născut român".

Lupta românilor pentru emancipare continuă, până şi cuvântul luând locul lancei şi-al flintei. Românii transilvăneni încheie astfel veacul prin acţiunea lor binecunoscută, a Memorandumului, cu şi mai răsunătorul său proces. Capii „*primesc cu bărbăţie sânda* "[2] căci „*dulce et decorum est pro patria mori*".

[2] Vezi copia Procesului Memorandumului de la Cluj - sfârşitul, aflat în arhiva parohiei Roşia de Secaş.

3. Dinspre Blaj vine lumina

„*Gimnaziul din Blaj ori va fi românesc ori nu va fi deloc*" - afirma harnicul şi preaînţeleptul mitropolit **Ioan Vancea** - socotit pe bună dreptate, după **Inochentie Micu Clain**, al doilea ctitor al Blajului - în lupta sa aprinsă întru apărarea caracterului românesc al şcolilor din Blaj, jertfele aduse pe altarul fiinţei lor de vrednicul vlădică întrecând toate aşteptările. Urcat în scaunul mitropolitan în vremuri dintre cele mai vitrege pentru românii transilvăneni (1868), nu mici i-au fost dibăcia şi destoinicia ca să-şi poată împlini crezul cu care pornise la drum. Căci şcolile Blajului erau ale românilor şi în folosul românilor se reclama existenţa lor. Altminteri, raţiunea lor de a fi nu se justifica.

Pleiada de cărturari ridicaţi de aici, meritele ce le-au pus în folosul naţiei lor (după cum spunea **George Bariţiu**, îndemnând fiii românilor să fie alături de popor şi toate ale lui - în „Gazeta de Transilvania", în 1837) sunt prea bine ştiute. Cum însă au

coborât acestea în popor, pe ce căi și cu ce urmări, s-a arătat poate prea puțin până acum. S-au cercetat arhive, s-au căutat mărturii ale trudei și împlinirilor marilor luminați ai Blajului. Dar, mai puțin s-a zăbovit, poate, asupra felului în care cele ale Blajului s-au răsfrânt în popor, cum lumina căpătată la Blaj aduce lumină asupra satelor întunecate.

Încercând o apropiere între spiritualitatea blăjeană și cea a satelor gravitând în jurul său, mă voi opri la fapte și mărturii petrecute peste veac într-un spațiu geografic bine delimitat, cunoscut, de regulă, sub numele de Valea Secașului (v. fig.1). Regiunea cuprinde circa 20 de sate românești, situate în triunghiul format de localitățile mai cunoscute Blaj - Alba Iulia - Sibiu, așezările respective înșirându-se pe firul unui râu mărunt, cu apă puțină, care în verile secetoase seacă, sătenii botezându-l de aceea Secaș. Asupra acestor așezări coboară harul și binefacerea bisericii și a școlilor din Blaj, de la ele s-a desprins credința statornică în biruință, de aici a venit deschiderea către cultura cea mare, către universalitate, călindu-ne rezistența și ascuțindu-ne mintea în lupta cu vitregiile și

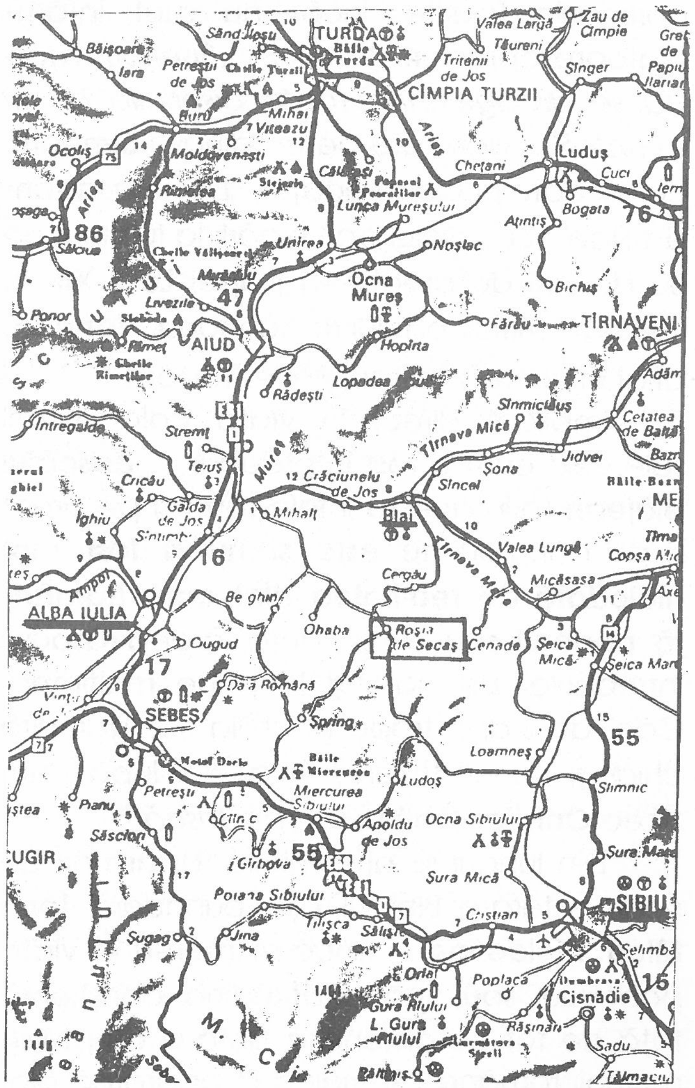

Fig. 1 — Amplasarea localității Roșia de Secaș (jud. Alba) între Blaj, Alba Iulia și Sibiu

oprimările felurite. Încât nu sunt întâmplătoare aprecieri de felul : *„Biserica voastră se distinge între toate bisericile de rit oriental"* - adresate de cardinalul **Simeoni**, conducătorul Congregației „De Propaganda Fide", cu prilejul participării la jubileul de 50 de ani de preoție ai papei **Leo XII**, în 1886-87, mitropolitului român **Ioan Vancea**, aflat în fruntea episcopilor sufragani *).

Implicat direct în viața colectivității sale, așa cum a fost întotdeauna, **dascălul blăjean** (prin acesta înțelegând și pe preot și pe cărturar) **nu este și nu a fost rupt niciodată de realitatea zilei, care frământă poporul său**. El va căuta să dea răspuns întrebărilor pe care și le pune mulțimea. Căci de s-ar retrage în chilia sa, garnisită chiar și cu cărți rare, el ar fi, după cum zicea **Onisifor Ghibu**, un *„nedascăl"*.

Din lungul șir al vajnicilor apărători de neam și țară ai Blajului, așa, bunăoară, **Ioan Micu Moldovan** - ancorat mereu în viața poporului său, luând atitudine conștientă față de tot ce amenință ființa și drepturile națiunii române - se ridica în apărarea alor săi, ori de câte ori situația o cerea, în ciuda oricăror urmări asupra persoanei sale. Este

*) Aleși prin sufragiu (N.A.)

bine știută scena vizitei ministrului Instrucțiunii, **Iankovich Bela**, la Blaj , în 1913 (aceasta întâmplându-se la câțiva ani după vestita lege a lui Apany din 1907, care urmărea deznaționalizarea românilor, limba română fiind scoasă din instituțiile școlare, *„toate documânturile umplându-se în limba maghiară "*). După discursul în limba latină al mitropolitului **Mihalyi**, după cel în limba maghiară al ministrului, nu mică a fost mirarea celor prezenți la masa dată în onoarea oaspetelui, când bătrânul **Moldovănuț** se ridică și spune : *„Pentru ca domnul Ministru să nu plece din Blaj fără să fi auzit accentele dulci ale limbii românești, îmi permit și eu să-i adresez câteva cuvinte în românește :*

— Domnule Ministru, sunt un om bătrân. Am văzut multe în viața mea, și-am petrecut multe. Am fost sub stăpânirea atotputernică a nemților, care se părea că nu va avea sfârșit; dar nemții s-au dus. Azi, dumneavoastră, ungurii, sunteți stăpânii zilei. Veți pleca și dumneavoastră ca și nemții, iar noi românii vom rămâne, căci românul are un proverb : apa trece, pietrele rămân !" [3].

[3] Apud Radu Brateș - ,,Aspecte din viața Blajului", Tipografia Seminarului, Blaj, 1942, pag. 88.

Aceeași cauză o apără și cei ce slujesc la sate. Pentru îndrăzneala de a-i fi învățat cântece patriotice pe săteni („Doina lui Iancu" și „Deșteaptă-te, române"), învățătorul **Vasile Nicoară** și preotul **Nicolae Muntean** din Henig au fost întemnițați în anul 1896 de către autoritățile austro-ungare. În numele femeilor din Vingard, **Carolina Crețaru** trimite îmbărbătare acuzaților în procesul Memorandumului : *„Mai mult decât aceea veți ști a vă jertfi, căci noi ca santinela în veci vă vom păzi "*. Iar preotul **Ioan Muntean**, învățătorul **Ion Pascu**, neguțătorul **Ioan Luca** și economul **Axente Radu**, în numele poporului din Vingard, se alătură și ei cu cuvinte însuflețitoare : *„Venim a vă ura bărbăție pentru a putea înfrânge acuzațiile nedrepte ce vi se aduc, ridicate de dușmanii noștri cu atâta insistență"*. La 1848 locuitorii satului Ohaba iau parte la adunarea cea mare de la Blaj, în frunte cu preotul **Mihăilă Mihălțan**, bunicul dinspre mamă al poetului **Șt.O.Iosif**, iar la cea din decembrie 1918, de la Alba Iulia, au în frunte pe **Silviu Dragomir**, viitorul istoric și secretar al Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia.

Cine a însuflețit pe săteni, cine le-a fost în frunte la vremi de grea cumpănă, la momente de răscruce ? **Dintotdeauna, dascălii și preoții au purtat sus steagul românilor transilvăneni.**

Cu asemenea înaintași, cu dascăli formați în acest spirit la școlile din Blaj coboară către satele Secașului lumina.

O conjunctură fericită face ca la Roșia de Secaș flacăra ei să lumineze **cu un ceas mai devreme**. De ce și cum oare? Nu apropierea geografică, cred eu, ar fi fost determinantă, cât apropierea spirituală fața de Blaj și cărturarii lui.

Titanul culturii românești a veacului al XIX-lea, **Timotei Cipariu**, cu vasta lui erudiție, strânge în juru-i elevi și studenți, intelectuali luminați, care urmau a împlini „ *pofta și porunca cinstit domniei sale*" - după cum însuși nota **Nicolae Pauleti**, întâiul culegător de folclor românesc, născut aici, la Roșia de Secaș, la sfârșitul unuia dintre caietele culegerii sale[4)]. Și „porunca" și „pofta" nu erau altele decât slujirea neamului pe orice cale, luminarea poporului, căutarea

[4] A se vedea Ioan Muslea - ,,Studiu introductiv" la volumul ,,Cântări și strigături românești....", Editura Academiei, București, 1962.

şi statornicirea adevărului şi dreptăţii. Iar când peste toate acestea se aşezau şi legături de rudenie cu marele învăţat (unchiul său, preotul **Vasile Pauleti**, luase în căsătorie pe verişoara lui **Cipariu**, **Veronica**) angajarea în folosul naţiei este cu atât mai plenară.

Alături de opera sa poetică de certă valoare în poezia preromantică românească, de traduceri şi alte încercări literare[5)], el ne lasă *„cea dintâi culegere ştiinţifică de folclor românesc* "[6)], caracterul ştiinţific asigurându-i-l autenticitatea pieselor consemnate, *„originale, neschimbate şi neatinse*", salvându-le de la *„periciune*" sau *„mântuindu-le de la peire* " - cum ar fi zis **Cipariu** la vremea sa.

Vrednicul şi harnicul popă, **Vasile Pauleti**, pe lângă faptul că şi-a trimis nepotul la şcolile Blajului, se arată el însuşi interesat de faptul de cultură, de mersul vremii. Astfel, lui îi datorăm şi cele dintâi însemnări, devenite peste vreme documente în legătură cu viaţa obştii, încât preoţii **Manoilă** şi **Alimpiu Aron**, pe bună dreptate, îl elogiază şi îi depiâng moartea (în 1869).

În acelaşi context de preocupări se înscrie şi **Ioan-Gligor Ionaş**, unul dintre dascălii de început ai satului, instruit şi el, la rândul lui, de acelaşi preot **Vasile Pauleti**. Ştiinţa de carte, atât cât o avea, l-a ajutat să înţeleagă altfel mersul lumii, aceasta făcându-l conştient de rolul învăţăturii. Că nu găsim altă explicaţie interesului său pentru şcoală, trimiţându-şi feciorul, pe **Nicolae**, la şcoli, când sărăcia îi dădea ghes pe toate laturile. Şi **Nicolae** devine, în anul 1868, profesor de cant la Liceul de băieţi al Blajului.

Se născuse **Nicolae Ionaş** la 12 octombrie 1843(şi nu în 1842 cum consemnează „Documentarul personalităţilor din judeţul Alba", Alba Iulia, 1993) ca fiu al lui **Ioan-Gligor** şi al **Veronicăi**[7)]. Face studiile gimnaziale la Blaj, pe care le termină în anul 1865 când fu primit la Seminarul clerical arhidiecezan. Absolvind cursurile teologice în 1869,

---

5. Vezi Ioan Chindriş - ,,Studiu introductiv" la volumul ,,Nicolae Pauleti - Opere alese", Editura Minerva, Bucureşti, 1980.

6. Ovidiu Bârlea - ,,Metoda de cercetare a folclorului", Bucureşti, E.P.L., 1969.

7. Registrul parohiei Roşia de Secaş - Protocolul botezaţilor pe anul 1843, pag. 47, fondul arhivelor statului, judeţul Alba.

este numit la 24 octombrie, profesor de cant la toate institutele de învățământ din Blaj. În anul 1878 fu numit profesor ordinar de cant și de rit la institutul pedagogic și la cursul teologic de 2 ani. El este cel ce l-a delectat cu cântecele nemaipomenite de pe Secaș, pe **George Coşbuc**, într-una din trecerile sale pe la Blaj. Că doară nu degeaba era numit el *„privighetoarea Ardealului*".

În vremea când era redactor la „Tribuna" din Sibiu, prin anul 1889, poetul este poftit la inaugurarea unui lăcaș sfânt într-un sat de pe Târnava Mică. Oprindu-se la Blaj, preoțimea și dăscălimea se agită, se strâng degrabă în juru-i, dându-i bineţe și stăruind mai apoi în jurul mesei cu mâncare și băutură. La o vreme, profesorul începe o doină cutremurătoare de pe Secaș, poetul o simte și-o savurează din plin, lăudându-l pe drept pe cântăreț. Ca răsplată pentru clipele oferite, profesorul cere poetului să-i facă câteva versuri. În seara următoare, organizându-se acum o masă în toată regula, în onoarea poetului întors de la inaugurare, nu mică a fost mirarea tuturor auzind din gura poetului : *„Șchiop/Dar și eu am să mor :/De ce să mă supăr oare/Dacă n-am două picioare?/Pot muri și cu-n*

picior./Locul meu e hotărât :/Iadul ! Nu-mi ajută ruga -/Iar spre iad ori mergi cu fuga/ Ori mergi șchiop e tot atât!/Și-ntre șchiopi găsești eroi :/Când e vorba de băute,/ Mergeți voi oricât de iute/Șchiopul merge-n pas cu voi!"[8].

*„**Ionaş** a rămas încântat* - notează Radu Brateș mai departe - *și, simțindu-se erou, a golit paharul în sănătatea poetului, iar drept mulțumire i-a cântat toate doinele care le știa, ca să ducă și poetul amintiri plăcute din Blaj* ". Trebuie să se știe că profesorul era infirm, iar la glumă și petrecere - un meșteșugar desăvârșit.

Descendent din neamul întemeietorului de școală la Blaj, **Petru Pavel Aron**, preotul **Alimpiu Aron**, săvârșește, precum înaintașul său **Vasile Pauleti**, acte de luminare și binefacere în folosul turmei lui, în vremea păstoriei sale (1864 - 79) ridicându-se lăcaș pentru școală din cărămidă (1882) și pregătindu-se zidirea bisericii celei noi din deal, menită să ia locul celei din bârne ridicată de preotul **Simion** la anul Domnului 1753 - după cum se nota pe una din grinzi

---

[8] Radu Brateș - ,,Oameni din Ardeal ", Editura Minerva , București 1973 , pag. 82

ale naosului : *„şi-o fost popă Simion "*. Impunătoarea construcţie, cu aspect de catedrală, se desăvârşeşte în vremea altui eminent teolog-cărturar, în 1903, absolvent şi el al şcolilor Blajului, **Ioan Deac**, păstorind între anii 1880-1935. *„Eu ca teolog absolut încă am compactat la parohia Roşia de Secaş, fiind eminent în studii teologice. Am fost chemat în consistor şi mi-a zis Excelanţia Sa : te denumesc preot în Roşia de Secaş, dară tu să mişti toate pietrele, ca să nu pună mâna guvernul maghiar pe şcoala noastră. Eu am promis că tot posibilul voi face* "[9]. Şi pietrele au fost cu adevărat mişcate, şcoala, credinţa şi lumina lăţindu-se întru folosul celor mulţi. Caută documente, întocmeşte cea dintâi „biografie" a satului, face adnotări şi consemnări pe cărţi, care să rămână urmaşilor drept mărturii pentru cele ce-au fost cândva. Din toate se simte un suflet vibrând, un suflet de român, plămădit şi desăvârşit în marele atelier de suflete - Şcolile Blajului.

„Ah! desigur este ceva dumnezeiesc

9. Ioan Deac - ,, Biografia comunei Roşia de Secaş ", 1932.

în noi, e nesfârşita iubire a umanităţii, e caritatea creştină care îţi exprimă veneraţiune şi pietate. Numai unor bărbaţi înzestraţi cu o asemenea iubire efectivă, datoreşte omenirea progresul realizat până acum, numai unor astfel de suflete nobile datorim şi noi românii dezvoltarea săvârşită până acum "[10].

10. N. Brânzeu - ,,Şcoalele din Blaj - Studiu istoric", Sibiu, 1898, pag. 146.

4. Un prunc păşeşte sfios spre Blaj

Dinspre miază-noapte coasta își priveş-te ocrotitor așezările înșirate la poale pe firul șerpuitor al râului plăpând, coborâtor din dealul Sădinca în mersul său către soare-apune. Cu apă puțină, dar cu maluri mănoase, el a strâns peste vremi la sânu-i proteguitor așezare după așezare. *„Între satele de pe Secaș, Roșia este fruntea. Acolo-i mijlocul ținutului și mama pământu-lui* "- afirma cu aproape șapte decenii în urmă **Alexandru Melin Lupeanu**[11], coborând aici cel dintâi pe urmele lui **Nicolae Pauleti**. Cu oameni harnici și truditori, români vrednici, iubitori de dreptate și adevăr, roșienii au rămas neclintiți din locurile și din rosturile lor dintotdeauna, chiar dacă cu sângele lor și-au scris istoria și numele.

---

[11] A se vedea Al. M. Lupeanu - ,,Cuvânt înainte" la ,,De pe Secaş, strigături şl cântece din popor ", Tipografia Seminarului, Blaj, 1927.

*

În luminișurile săpate prin codrii bătrâni ai Secașului, trudeau pe pământul roditor bărbați ieșiți la lucrul primăverii. Plugurile firave de lemn scormoneau anevoios țărâna, poticnindu-se încă în cioturi și rădăcini, arcuind vița în mersul ei domol, cuminte și ascultător. În înalturi, ciocârliile agățate de cer, cerneau trilurile peste viețățile pământului, iar jos, pasărea plugului jucăușă își urma îndeaproape stăpânul. Pacea cerului și-a pământului și-au dat mâna asupra tuturor, stăpânind deopotrivă zarea și înaltul. Nimic n-ar fi prevestit furtuna. Furtună cu stropi sângerând pe pământul încălzit de razele și ele cuminți ale soarelui primăvăratic. Mai sus, pe pâlcurile de pășune ale Coastei de sub Hula lui Bășcău, mioarele își strigau mieii jucăuși, rătăciți pe țancuri. Răsuna fluieră doinitoare în văzduhul cerului și pe-ntinderea pământului.

În pâlcul de case de-aproape, lumina zilei îmbrăcase de-a binelea toată suflarea. Trebăluiau mume în jurul vetrei, grijind căldura vreascurilor încinse sub oala de pământ atârnând în cârlig. Poala cămășii aspre de cânepă flutura în jocul fără

astâmpăr al celor mici, călcând cu talpa piciorului descult țărâna încălzită de soarele prea bun. Moșnegi cu păr albit pe umeri, rostuiau zile ce va să vină ori măcinau pe cele ale vremilor demult duse.

Un huiet, geamăn vremilor tari ale verii, răzbate de după coastă, răscolind netulburarea lumii. Tropot înfundat de copită zguduie nemărginirea, țipete sălbatice prelungi pun în robie liniștea și împăcarea pământului.

Pe dată, înălțimea coastei cade sub frământarea de furnicar a mulțimii călărind cai iuți și mărunți, ridicând spre cer și fluturând în nevinovăția cuprinsului, săbii și suliți, topoare și lănci. Clocoteau înălțimile, vuiau câmpurile, se cutremurau codrii, pieriseră păsările cerului, se-ntunecase lumea. Potop viu se abătuse peste așezarea de la poală de coastă. Drumul spre codru îi fusese tăiat. Acolo și-ar fi găsit ocrotire, în ascunzișul lui, născut din verdele închilinit*) al copacilor.

Pluguri și vite și oameni sunt făcuți una cu pământul, pacea lucrului lor căzând în pacea eternă a gliei sub pala vijeliei crunte.

Iureșul furtunii cobora ucigător peste așezarea căzută în tihna amiezii. Mumele își

*) Împreunat, aici în sens de compact (N.A.)

strigau a disperare copiii, cernându-se în vălmășagul groazei și izbindu-se deolaltă în neștiința de a se salva. Sub vorba-nțeleaptă apucată de la moșnegi, părăsesc casa și vatra și-o apucă spre lăcașul duminicii și-al sufletului lor, ferite de mâna păgână și gând ucigător. Acolo doar e scăparea lor și-a copiilor, îndărătul zidurilor groase și-al ușilor grele ferecate. Sunt trase zăvoarele, sunt proptite intrările, reîncolțesc nădejdile. Mumele își strâng la sân pruncii îngroziți, bătrânii împart curaj și cumințenie cu glasul lor așezat. Se dau târcoale clădirii, se zguduie din temelii zidirea, pacea vremelnic dobândită frângându-se iarăși. Ușile cedau sub forțarea sălbatic-învrăjbită de afară și puhoiul îndrăcit năvălește înăuntru. Cad capete, sunt străpunse trupuri, este călcat totul în picioare. Sunt dezlipiți copiii de la sânul mumii și-aruncați în balta sângerândă ce cuprindea, lățindu-se, lăcașul. Moșnegii atârnau vii pe pereții dinspre amiaza soarelui, cu sângele lor udând zidurile până-n adâncul gliei. Lucea sângele în lumina soarelui, cu culoarea lui urmând să mărturisească multă vreme vitregia acelor clipe.

Roşul zidurilor şi-al împrejurimilor a rămas cuprins în numele aşezării strămutate peste apa Secaşului, cu coasta pieptişă îndărăt şi cu ochiul aţintit asupră-i.

„În coasta viilor noastre era o mănăstire pre care o au stricat turcii“ - spun însemnările de demult.

*

Istoriceşte, satul apare atestat întâia oară într-un document din 29 mai 1313 în care se menţionează că **Ladislau**, voievodul Transilvaniei şi comite de Solnoc, face un schimb de moşii cu **Daniil**, fiul lui **Chel de Câlnic**, între acestea pomenindu-se şi cea a Roşiei de Secaş, aparţinând comitatului Secaş[12)]. La 22 iunie 1313, **Carol**, regele Ungariei, întăreşte cu privilegiul său schimbul de moşii dintre **Ladislau** şi **Daniil**[13)]. După 7 ani, în 1320, capul Bisericii Transilvaniei, la rugămintea lui **Nicolae**, fiul comitelui de Câlnic, transcrie privilegiul din 1313 şi-l

---

12. Din „Documente vechi din veacul al XIV -lea", vol. I, pag. 211 - 214.

13. Ibidem, pag. 216.

întăreşte cu pecete[14)].

Documentele vechi arată că **din veacul al XIV-lea până la 1848 românii din Roşia de Secaş au fost iobagi**. Aşa, la 1584, se zălogesc doi iobagi din Roşia : **Nicolae Lepghiş** pentru un butoi de vin şi **Ioan Lapta** pentru cinci gălete de grâu, fiind vânduţi nobilului **Nagy**, fiul lui **Baltazar**, de către **Zolantzy** din Păuca.

Pe timpul Conscripţiei episcopului **Micu-Klein**, satul ţinea de arhidiaconatul Dăii, având 56 de familii cu 280 de suflete. Avea biserică de bârne, două case parohiale şi doi preoţi : popa **Gavrilă** şi popa **Simeon**. După moartea lor, nu se ştie cine a funcţionat până în anul 1817, când îşi începe păstorirea **Vasile Pauleti**, ajuns în 1842 arhidiacon al districtului Amenilor, de care ţinea şi Roşia. Săvârşindu-se acesta la anul 1869, îl urmează pînă la 1880, **Alimpiu Aron**, descendent al Aronilor, luminători de neam românesc[15)].

---

14. Ibidem, pag. 368 - 369.

15. „Sematismul arhidiecezei metropolitane greco-catolice de Alba Iulia şi Făgăraş în anul Domnului 1900", Tipografia Seminarului, Blaj, pag. 199.

*

Un urcuş domol duce către Biserica din deal. Peste drum de fântâna de piatră, cu cumpănă scârţâind în bătaia vântului şi veghind asupra vecinătăţii, o căsuţă scundă de pământ, cu ferestre de o şchioapă, zăcea în mijlocul ogrăzii. Acoperişu-i de paie cobora până către ferestre umbrind plomodul*) galben pe care, la vreme de răgaz, ai casei îşi odihneau trupurile trudite. Gardul de nuiele, garnisit cu spini ţepoşi, ocrotea intrarea. Cărarea către tindă se zbicise căci un soare blând biruise de câteva zile tăria lui gerar. Doar ici-colo, prin locuri dosnice, pâlcuri de zăpadă, ferite din calea luminii, mai dăinuiau încă.

Din căsuţa cu miros proaspăt de busuioc un scâncet răzbate până afară. Se născuse **Nicolae Brânzeu** al doilea fecior al **Lilicăi (Iuliei)** — sora lui **Nicolae Ionaş** —şi al lui **Pătru Brânzeu**, ciobanul satului dintotdeauna.

Era în 23 ianuarie 1869.

Bucuria vieţii nou apărute a fost scurtă căci grija zilei îi copleşea. Era atâta sărăcie în casa lor că şi botezul a fost în grabă

*) Loc de odihnă, în faţa casei (N.A.)

petrecut. Îl botezase cu numele **Nicolae**[16)], popa **Alimpiu Aron**, proaspătul păstor al satului, aşezat în scaunul preoţiei de curând, după săvârşirea la cele veşnice a protopopului **Vasile Pauleti**.

De cum s-a ridicat, fratele mai mare, **Iacob**, îl poartă peste tot : pe Secaş la scăldat ori după cuiburile cu ouă ale păsărilor de prin sălciile şi mărăcinişurile din preajmă. Deseori urcau la stâna tatii din Coastă ca să guste şi ei din bucatele aduse de săteni slujitorului lor. În zilele de sărbătoare, mama îi lua de mână şi-i purta la locaşul cel sfânt al Domnului, în paza şi-n frica Lui hărăzindu-i, în El punându-şi toată nădejdea. Iar serile lungi ale toamnelor târzii erau umplute cu poveşti adormitoare.

16. Este înregistrat sub numele Brânzeiu de către protopopul Vasile Pauleti şi botezat de preotul Alimpiu Aron cu care protopopul slujise din anul 1864. El luase în căsătorie pe Ana, fata lui Vasile Pauleti în 1850. De notat că Alimpiu era nepot al lui P.P. Aron. Cât priveşte numele de ,,Brânzeu", purtat până la sfârşitul vieţii, se prea poate să fi fost scăparea vreunui funcţionar ori voinţă proprie, lucru care pe moment ne scapă, nici urmaşii direcţi (fii şi nepoţi) negăsind explicaţia. (A se vedea colecţia ,,Registre de stare civilă parohială", fond 2308, filiala arhivelor statului judeţul Alba, matricola 184, poz.1,nr. crt. 6).

*

Pe când păstorea peste lume liniștea și pacea pământului, pe când mieii mai trăiau încă în bună înțelegere cu lupii, iar între oameni vrajba nu apucase a se cuibări, seară de seară, cerul Secașelor era trecut către soare-apune de cai iuți, în albul lor curat, trăgând în urmă-le trăsuri ușoare, cu îngeri păzitori, prin învolburarea norilor ori prin seninul asfințitului.

Din înalturi, purtați pe aripi de lumină, ei vegheau zi de zi, ceas de ceas, nestingherit, la rodul pământului și la cumințenia lumii. Ploile cădeau la vreme, vânturile adiau răcoros, apele își purtau domol undele către vărsare, roadele sporeau întruna.

Și când soarele, ostenit de drumul lung al bolții sfinte, coboară lin către binemeritata-i odihnă, ascunzându-se după Dealul Mare, atunci și caii lui îl urmează, aducând cu ei în același loc, îngerii păzitori. Focuri încinse la vetre și la stâni, la cumpăna dintre noapte și zi, vestesc înserarea, strângând la sânul lor mume și copii, tați și

feciori. Codrii uriași își pun zăvoarele, câmpurile își apleacă cuminți frunțile, toate mulțumind cerului. Toată suflarea pământului îmbracă haina cea curată a somnului dulce.

Pe sub poală de codru ori prin luminișurile lui, două ape mărunte zoresc cu unda lor răcoroasă către apus, sub oblăduirea acelorași priviri ingenue. Le urmăresc de aproape din coamă de deal, cum cu greu, cu unda lor subțire, își croiesc cale, mai întâi una către amiaza zilei, iar cealaltă pe locurile dimpotrivă, îmbrățișând în drumul lor pământ întins și roditor. Așa, mergând fără răgaz, la suratele lor mai mari dinspre soare-apune. Cu fiecare palmă călcată și udată, unda lor sporește, chemând la ele dintr-o parte și din alta, surate mai mici. Și-astfel, cu apa tot mai bogată, au trecut în stăpânirea localnicilor, pe văile lor întortocheate și răcoroase găsindu-și adăpost așezare după așezare.

Timpul curge domol, în tihnă, vreme neștiută. Până ce într-o zi, caii supărați pe stăpânii lor, îi părăsesc în goană nebună peste hotare în lumi departe duse. În zadar așteptau oamenii la ceas de vecernie caii și îngerii înaripați, să-i petreacă în drumul lor

către odihnă, cu inimi senine și gând curat. Zadarnice le-au fost așteptările întru stăpânirea vremilor, apelor, a belșugului și-a bunei învoieli între oameni. Ploile zădărniceau de acum strânsul roadelor, apele își subțiau firul până la secare, la vreme de arșiță botezându-le, de aceea, oamenii, Secașe. Iar cumințenia pământului dintru început, cea neatinsă, porni a se știrbi.

Pe pământul dintre apele surori, au trecut de atunci când vremuri mai bune, când mai atinse de duhul răului și-al păcatului.

*

Abia așteptau tata și mama să li se ridice feciorii într-atât, încât să-i poată pune la lucru. Să agonisească și ei, să le poată face un rost în lume. Și **Iacob** împărtășește de timpuriu această soartă, soarta mai tuturor feciorilor din sat, rămânând să cărăușească la greul vieții de zi cu zi, aci, pe pământul luminii lor celei dintâi. Căci cu greu se desprindea vreunul din sat, doar cătănia silindu-i a-l părăsi pentru o vreme, purtându-le pașii pe pământ străin și depărtat. Cât despre ale învățăturii, anevoie

umbla gândul părinților. Căci alte griji, alte necazuri li se arătau înainte.

Pentru **Nicolae** însă, zeița Fortuna a fost mai aproape, scoțându-l de la o condamnare - ca și sigură - către întuneric, sărăcie și necaz. La 6 ani el este luat de unchiul său (fratele mamei), **Nicolae Ionaș**, profesor de cant (muzică) la liceul din Blaj ca „băiat de serviciu" - după cum el însuși mărturisește: „*De la vârsta de 6 ani am fost adus la Blaj de unchiul meu, blândul profesor de cântări, **Nicolae Ionaș**, și așezat în mica lui chilie din clădirea gimnaziului, unde am stat și am învățat 15 ani neîntrerupți*"[17]. Astfel, **Nicolae Brânzeu** a avut posibilitatea să-și încheie anii de școală de la Blaj (clasele primare, gimnaziale și teologice), în 1891, fără nici o cheltuială de acasă, asigurându-i-se de către unchiul său și „vipt", și „cortel" (masă și casă). În schimb, trebuia să facă curat în cameră (ei locuind împreună, patul nepotului - demontabil - introducându-se în timpul zilei sub cel al unchiului), să aștearnă seara paturile, să șteargă praful, să aducă de mâncare - cu sufertașul - de la bucă-

---

[17] Nicolae Brânzeu - ,,Școalele Blajului - Școalele românilor" în ,,Cultura creștină", nr. 4 - 5, Blaj, 1937.

tăria Seminarului Teologic, să aducă apă și lemne din magazie ș.a.

De bună seamă, n-a uitat nici pe ai săi de acasă, verile, în răgazul oferit de școală, coborând deseori în casa sărăcuță, dar totdeauna caldă și primitoare a părinților săi. Se-nțelege însă că nu putea zăbovi mult aici, datoria către unchiul său chemându-l degrabă înapoi. Cu durere în suflet și cu lacrimi în ochi, **Nicolae** suia încet, petrecut de ai săi, dealul Cărărilor, în drumul său către Blaj, pe Valea Vezii la vale.

După cursul primar, unde l-a avut ca dascăl pe **Petru Solomon** (de la care a deprins exactitatea în îndeplinirea datoriei, cuviința față de toată lumea și adorație veșnică Divinității), după terminarea celor opt clase ale gimnaziului greco-catolic (hrănit „trupește" cu „fiertura" și „țipăii" Mitropoliei, iar sufletește cu știința profesorilor **Viciu**, **Hossu** și mai ales **Ion Micu Moldovanu**) își ia la 1 iulie 1887 bacalaureatul („Testimonium maturitatis").

În baza acestuia, în toamna aceluiași an, este primit în Seminarul Teologic, de către Mitropolitul **Ioan Vancea**, aici având fericirea să asculte pe vestitul **dr. Augustin Bunea**, de la care a deprins nu numai

dogmele bisericii ci și a neamului românesc.

Obține licența în teologie în anul 1891 și, înainte de a fi hirotonisit preot, se prezintă la mitropolit să obțină permisiunea și binecuvântarea acestuia de a trece Carpații în România (Vechiul Regat) pentru a-și desăvârși studiile de profesor și pentru a putea lupta întru realizarea idealului național - Unirea cea Mare.

I se îngăduie acest lucru, dar cu condiția de a se prezenta la recrutare, pentru a nu da de bănuit autorităților austro-ungare.

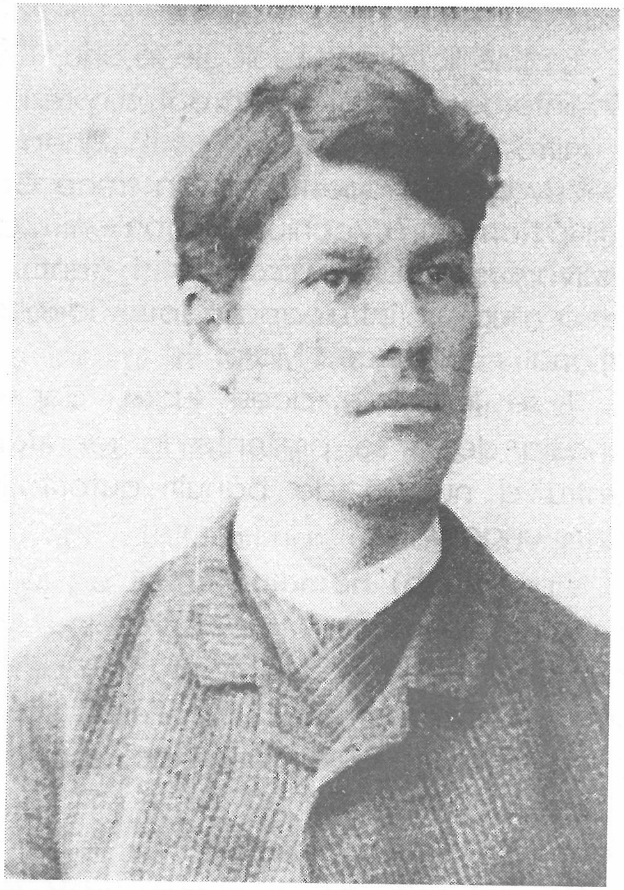

Fig. 2 — Studentul
Nicolae Brânzeu

5. Între frați, peste Carpați

Nu ușoară, se-nțelege, i-a fost hotărârea de a-și părăsi locurile sfinte - ale obârșiei sale și ale Blajului ce l-a adoptat cu atâta căldură și folos. Depărtarea de ai săi, de neam și sânge, și mai ales riscurile la care se expunea părăsindu-și „țara", de bună seamă au umplut inima mamei de durere. Era o adevărată pierdere a copilului, mai ales că vărul său, **Ioan Damian Oancea** (cu care a supt laolaltă sânul mamei - acesta rămânând orfan la doar câteva luni - și cu care a școlărit în Blaj) se întorcea acasă ca învățător, iar el putea veni și era așteptat ca preot al satului. Dar **Nicolae** țintește mult mai departe, vederile sale depășesc cu mult pe cele alor săi. Așa că în anul 1891 trece clandestin munții (părăsind astfel Blajul, această *„mare sală de cultură în care toată lumea studiază"* - după cum afirma **Nicolae Iorga**).

„Chiar dacă a trecut munții, nu și-a pierdut niciodată dragostea pentru Ardeal

și îndeosebi pentru Roșia de Secaș și Blaj și celor șapte copii ai săi insuflându-le aceeași dragoste, încât noi avem impresia că suntem ardeleni total (în ciuda faptului că mama era originară din Muntenia) " - nota fiica sa, **Consuela**, în ian. '95, referindu-se la legăturile ancestrale cu locurile obârșiei lor.

Se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie - specialitatea limba latină și științe istorice din București. Ca să se poată întreține, concomitent, lucra ca pedagog la pensionul Schewitz.

Creându-se **Liga Culturală** în același an, 1891, alături de alți colegi transilvăneni, el duce și o activitate susținută pentru împlinirea idealului său național. Misiunea Ligii era de altfel de a ține conferințe prin diferite orașe și de a pregăti ziua cea mare a neamului românesc. Face parte din **Comitetul Național Studențesc din București** și anume din grupul Decemvirilor. Comitetul a editat revista „Tinerimea română" (mai-iunie 1894), prin paginile ei ducând o vehementă campanie contra Procesului de la Cluj, al Memorandumului. În această calitate a asistat la Cluj, în 1894, la marele proces. De două ori pe săptămână venea până la graniță ca să

aducă știri pentru cei din București, luând înapoi la Cluj, cuvinte de îmbărbătare pentru acuzați și cerând statelor să trimită câți mai mulți delegați la Cluj . *„Apelul studenților de la Cluj - alcătuit în colaborare cu colegii lor de la Budapesta, Viena și Graz, în fruntea cărora se aflau* ***Iuliu Maniu, Al. Vaida, Elie Cristea, Ilarie Chendi, Elie Dăianu, Valer Moldovan, Onisifor Ghibu,*** *ș.a. - a fost tipărit la București, de* ***Nicolae Brânzeu*** *în 6.000 exemplare* "[18]. Iar *„Apelul Comitetului Național al Studenților Români din București* " redactat în limba germană și adresat „colegilor" lor din Germania și Austria poartă aceeași semnătură - **Nicolae Brânzeu**[19]. Apelul arăta pericolul prin care trec frații sași, amenințați și ei de maghiarizarea forțată din Transilvania, reclamându-se drept urmare solidarizarea în fața unor asemenea tendințe.

În capitolul XI „Relații, acțiuni și congrese studențești" din pagina 464 a lucrării

---

[18] V. Netea - ,,Istoria Memorandumului", București, 1947, pag. 223.

[19] Șerban Polverejean și Nicolae Cordea - ,,Mișcarea memorandistă în date" (cu o prefață de Șt. Pascu), Editura Dacia, Cluj, 1973, pag. 294 - 296.

„Spre unitatea statală a poporului român" a lui **Vasile Netea** din anul 1979, autorul scrie despre Congresul studențesc de la Constanța din 10-14 septembrie 1894 : *„Convocat în lunile ce au urmat marelui proces memorandist de la Cluj , la care au participat și numeroși studenți de la București, Congresul de la Constanța a fost considerat chiar de la început de către organizatorii săi ca o replică dată procesului și totodată ca un nou prilej de afirmare a solidarității românilor de pretutindeni. De altfel, o bună parte din inițiatorii și conducătorii congresului au fost înșiși studenții care participaseră la manifestările de la Cluj : **C. Axente, L. Angelescu, St. Bonea, Nicolae Brânzei, G. Ionescu, Al. Muțescu, Mircea I. Petrescu, G. Paulean, G.I. Ștefănescu-Goangă**, cunoscuți sub numele de << decemviri >> și care, constituiți în comitetul național studențesc, editează în lunile mai-iunie 1894 revista << Tinerimea română >>, prin care, cu concursul lui **V.A. Urechea, B.P. Hașdeu, Barbu Delavrancea, Alexandru Vlahuță**, s-a desfășurat o vehementă campanie împotriva faimosului proces și a opresiunii la care erau supuși românii din Transilvania".*

În 1895, la 10 martie, **Nicolae Brânzeu** își ia licența în studii istorice cu calificativul „Magna cum laude", cu unanimitate de bile albe, având ca subiect al tezei „Școalele Blajului". La recomandarea învățatului **Ion Bianu**, Academia Română i-a acordat suma necesară pentru tipărirea ei. După o lărgire a documentării la Blaj, cu completările și extinderile pe care a găsit cu cale a le face, reușește să tipărească la „Tipografia" din Sibiu, în anul 1898 *„Școalele din Blaj - studiu istoric"*, cartea vânzându-se degrabă în folosul Ligii Culturale.

Cele deprinse prin școli și mai ales principiile formate în școlile Blajului, urmează a fi puse de-acum în practică. Și viața îi oferă suficiente ocazii pentru a dovedi măreția și tăria caracterului său, dorința arzătoare de a-și sluji nația. Împletind în modul cel mai fericit cu putință activitatea didactică cu cea administrativă, Nicolae Brânzeu pune merit deosebit în folosul nației, după cum înaintașii săi de la Blaj l-au învățat.

Era încă un „venit" în România și nu un cetățean al acestei țări. Se va adresa astfel forurilor în drept a-i acorda cetățenia română. Și astfel, la 11 februarie 1902 lui **Nicolae Brânzeu** i se *„liberează Diploma*

Regală spre a se constata că Domnia sa se poate bucura de toate drepturile civile și politice de cetățean român", diploma purtând semnătura regelui Carol I.

Ca revizor școlar, ca profesor la catedră, ca prefect al mai multor județe (în mai multe rânduri) și - nota bene ! - **în momente din cele mai grele, el a făcut dovada unor calități de excepție, pe oriunde a trecut, lăsând impresii și aprecieri dintre cele mai elogioase.**

Funcționează ca **profesor suplinitor** la catedra de latină a liceului din Pitești (1 septembrie 1897 - 1 septembrie 1902), iar mai apoi ca profesor provizoriu, în urma examenului de capacitate din 1 noiembrie 1901. Prin decret regal e numit **profesor definitiv** (1907) la liceul „I.C. Brătianu" din același oraș : „*Domnule, Am onoarea a vă face cunoscut că în urma recomandațiunei subsemnatului, Majestatea sa Regală, prin înaltul decret nr. 1990 din 18 aprilie 1907 a binevoit a vă numi cu titlul definitiv la catedra de limba latină de la liceul <<I.C. Brătianu>> din Pitești, unde funcționați actualmente cu titlu provizoriu.*" Numirea este semnată pentru ministrul Instrucțiunii și al Cultelor de **Nunu Antonescu. Se dove-**

dește a fi un bun dascăl, cu calități pedagogice dintre cele mai alese.

„*Tata atâta latină a învățat la Seminarul din Blaj, că el vorbea latinește ca și românește*", lucru remarcat și la centenarul Liceului Brătianu (1975) de către un fost elev de-al său, **Bădăuță** (fost ministru al propagandei), care îl auzise, cu ani în urmă, pe peronul gării din Pitești vorbind în limba latină cu un prelat (canonicul **Septimiu Ionaș**, din Hațeg, nepotul său). De altfel și în casa lor se rosteau curent și frecvent locuțiuni și maxime latinești : „*per aspera ad astram*" - își îndemna copiii spre înălțuri, spre împliniri, în ciuda tuturor asperităților ; „*homo sum humani nihil a me alienum puto*" - dovedindu-se atent și sensibil la tot ceea ce este omenesc; „*donec eris felix, multos numerabis amicos*" - prevenindu-i pe ai săi despre „posibilele" prietenii trainice și durabile doar câtă vreme ești fericit. Și exemplele ar putea continua, șirul lor fiind de o bogăție cum rar putea fi întâlnită în orașele de provincie de peste munți.

Toate aveau ca suport iubirea fierbinte a neamului și-a țării. Căci iată ce nota un mai tânăr coleg : „*Acest falnic și frumos bărbat, acest Făt-Frumos ce-a*

*trecut munții și s-a stabilit în orașul nostru, a văzut lumina zilei lângă Blajul cel născător și crescător de suflete aprinse, românești. Era și cuminte, dar și focos ardeleanul acesta. Statornicindu-se **Nicolae Brânzeu** aici, în Argeș, a viețuit printre noi, zbătându-se și vădindu-se pururea muncit numai de dorul de a sfărâma pentru toți, lanțurile cele de dincolo. Ca foarte harnic profesor la Liceul din Pitești, nu numai cu studiul limbii latine - pe care o adâncise ca puțini dintre noi - se silea el neîntrerupt să-și împrietenească elevii. Adeseori își aprindea el ucenicii de pe băncile liceului, ridicându-i și pe aripile sufletului său înväpăiat spre cele mai înalte și mai curate năzuințe românești. Bun camarad se dovedea el în cancelarie și pretutindeni, iar în timpul lecțiunilor, pe copii îi învăluia cu o caldă și chemătoare privire. Din toată a lui înaltă făptură, căldură multă izvora*"[20].

În anul 1903, la 29 iunie, ***Nicolae Brânzeu***, *„jiune de religiune ortodoxă greco-catolică, de profesiune profesor, în*

[20] M.Mihăileanu - ,,Dintre dispărutele figuri argeșene : profesorul Nicolae Brânzeu", în ziarul ,,Argeșul", Pitești, 20.IX.1942.

*etate de 34 de ani, născut în Roșia, plasa Blaj, județul Alba Inferioară - Transilvania, fiu major al decedaților **Pătru Brânzeu** și **Lilica**, născută **Ionaș*** ", se căsătorește cu domnișoara ***Maria Apostol Gheorghiu***, *„jună de religiune ortodoxă în etate de ani 21, din Văleni, județul Muscel, fiica lui **Apostol Gheorghiu**, de 66 ani, proprietar în Văleni și a decedatei **Elena Apostol Gheorghiu***".

Constatându-se că *„viitorii soți nu sânt rude între dumnealor de nici un grad de cele oprite de legea civilă de a se căsători și că se căsătoresc acum fiecare pentru prima oară, s-au dat citire de noi în auzul tuturor celor de față după care contractanții au declarat că doresc a se lua în căsătorie unul pe domnișoara **Maria Apostol Gheorghiu** și alta pe domnul **Nicolae Brânzeu** .*

*Și noi, **Nae Mihăescu**, primarul ofițer al stării civile al comunei Văleni, județul Muscel, am pronunțat în numele legii că contractanții sunt uniți prin căsătorie*". (Extras din Registrul Stării Civile pentru căsătoriți pe anul 1903 al comunei Văleni, județul Muscel).

În anii ce au urmat, ***Nicolae Brânzeu*** a rămas același profesor exemplar în ciuda greutăților materiale de tot felul cu care

avea de luptat. Blândul și bunul său unchi **Nicolae**, protectorul său dintotdeauna, căruia i se plânsese despre toate aceste dificultăți, într-o scrisoare, îi răspunde (din Blaj, în 27 iulie 1906) încercând a-i insufla tărie, curaj și putere de a rezista : *„Regret că ai ajuns în situația finanțiară așa de precară, dar cugetă că mai sunt și alții încă și mai rău ca tine. Numai curajul și răbdarea nu le pierde și cu timpul toate se vor îndrepta și vei deveni în situație mai bună "*[21]. El însuși, el ce încerca să încurajeze pe alții, nu se afla într-o stare mai bună : *„De noi să nu fii îngrijorat, că noi numai sănătate să avem, cu pensia mea ne restrângem la strictul necesar și o vom duce"*[22].

În treacăt fie spus, unchiul ***Nicolae*** va purta toată viața grija celor din jur, a celor apropiați. Pe învățătorul din sat, ***Ioan Damian Oancea***, în prag de pensionare (se pare pe caz de boală), îl sfătuiește să se așeze la Blaj, de unde poate purta mai ușor grija copiilor întrucât *„aici are și alte*

21. Extras dintr-o scrisoare a prof. Nicolae Ionaș către nepotul său Nicolae, aflată în arhiva familiei Drăgulănescu din București.

22. Ibidem.

prospecte, și dacă are parale, poate să și întreprindă ceva ". Iar pe nepotul dinspre frate, **Septimiu**, îl urmărește a se realiza pas cu pas, chiar și ajuns la anii maturității : *„**Septimiu** trebuie să se însoare că s-a provocat Episcopul că are multe parohii vacante, și încă bune, și lipsă de preoți. Lui i-a destinat Cenadul sârbesc unde a fost **Lucaciu Epaminonda** - care a plecat în America ca preot la românii din Cleveland - parohie foarte bună. Acum, până se va însura **Septimiu**, s-a dus s-o administreze canonicul **Madincea** . El ar dori să-și ia de soție o ardeleancă dacă ar căpăta. Acum aștept răspuns de la Spring* (sat în apropiere de Roșia la 12 km, spre sud - N.A.), *de la văduva lui **Solomon*** (fost notar acolo, și frate cu cel de la Ludoș, sat în județul Sibiu, cam la aceeași distanță de Roșia spre sud-est - N.A.) *unde am întrebat prin profesorul **Precup**, rudenie cu ea după nevastă, că aplecată ar fi bătrâna să-și dea fata în Banat - căci fata i-a declarat că ea e aplecată a se face și preoteasă. Acum să vedem ce va zice și mamă-sa. Atunci, apoi* (sic!) *avizez și pre **Septimiu** și mergem cu el acolo, eu și **Precup** . Dacă ar putea izbuti, ar putea face o parte bună căci bătrâna*

are 300 iugăre de pământ. Drept că sunt trei fete dintre care două sunt măritate... Dacă acolo nu succede, atunci poate că cercăm la Roșia, la ***Mărgineana****, care ar mai avea o fată frumoasă și are zestre până la nouă mii florini. O să vedem despre rezultat. Te voi aviza*". (28 aprilie 1906)

Setea de învățătură, dorința de a cuprinde cât mai multe domenii care să-i permită o mai ușoară orientare în lumea zbuciumată a vremii, îl determină să deschidă ușa altor școli înalte, astfel că devine din nou un bun și remarcabil **student**, de data asta al Facultății de Drept, pe care o absolvă în anul 1906. „*Am primit cartea ta poștală* - îi răspundea unchiul și mentorul său - **Nicolae Ionaş** din Blaj, la 28 aprilie 1906 - *care mi-a cauzat multă bucurie, văzând din cuprinsul său, între altele, că în urmă, după atâta muncă, ți-a ajutat bunul Dumnezeu de-ai luat și licența în Drept, umplându-ți încă una din dorințele tale. Acum cred că vei fi liniștit că ți-ai ajuns scopul. Îți gratulez și te felicit din inimă. Numai sănătate deplină să-ți dea Dumnezeu, și apoi înainte ! Căci după nor vine senin și după rău bine* ". Iar starea materială să-i ofere condiții demne de trai, crizelor financiare ce l-au încercat de

atâtea ori până acum, nădăjduim a le fi pus capăt ... Licența în Drept îi dă posibilitatea de a se remarca și ca **avocat**, la bara Tribunalului din Pitești, în lupta contra nedreptății sociale, în apărarea cinstei, demnității și onoarei persoanei umane și mai ales a celor umiliți, a celor fără de protecție și putere.

Nicolae Brânzeu a fost și este etalonul familiei - copiii, nepoții și strănepoții săi luându-l și având-l mereu ca model : „*realizat intelectualicește precum tata (sau bunicul)* " : „*a moștenit pasiunea cărții, a muncii drepte și cinstite de la tata (sau bunicul)*": „*a fost (este) înalt, voinic și frumos precum tata (sau bunicul)* ". „*Tata a avut pentru mine un sentiment deosebit, deși eram al șaptelea copil, sau, poate chiar pentru că eram ultima. În tinerețe semănam cu el (înaltă și albă). Așa mi-au spus și rudele lui care-l mai știau (în vizitele făcute la Roșia, la neamuri). Acum cred că seamănă foarte bine cu el fiul meu,* ***Nicuț (Nicolae) Drăgulănescu*** *- profesor universitar la Politehnica din București (cu un doctorat obținut în țară și un master la Paris) care este foarte înalt și voinic. El moștenește pe tata și în ceea ce pri-*

vește energia, și bunăvoința " (Consuela, 14.II.1995).

La rândul lui, nepotul **Nicuț** vede în înaintașul său *„un ardelean remarcabil, datorită căruia am și eu în vine sânge ardelenesc"* (**Nicuț**, 24 X 1994), iar nepoata **Ioana Maria** din Arad, fiica compozitorului **Nicolae Brânzeu** II, ne amintește și ea considerația tatălui ei pentru părintele său, care era *„un mare admirator (și nu numai) al bunicului meu, Nicolae Brânzeu I* ".

Ca **revizor școlar al județului Argeș** (5 februarie 1896 - 1 septembrie 1897) și ca **prefect al aceluiași județ** (10 august 1907 - 1 ianuarie 1911 și 5 ianuarie 1914 - noiembrie 1916), **Nicolae Brânzeu** reușește să cunoască în profunzime situația social-economică a populației rurale (în mod deosebit) către aceasta orientându-se cu precădere, căci ea a fost pe nedrept uitată și nebăgată în seamă. *„Ne-am îngrijit în trecut de orașe mai mult decât cerea, poate, trebuința, ... dar am lăsat în părăsire și biserica săteanului și școala lui, l-am lăsat cu uliți strâmte și pline de noroiu, cu șosele nepietruite, fără case higienice, fără spitale suficiente ... bolnav trupește ... bolnav sufletește. Să înlăturăm*

mizeria din casele atâtor milioane de frați ai noștri"[23].

Prin înaltul decret regal nr. 3224 din 10 august 1907 Maiestatea sa Regală a aprobat numirea sa în funcție de **prefect** al județului Argeș. *„Comunicându-vă această înaltă dispozițiune regală, am onoarea a vă ruga să intrați în exercițiul funcțiunii ce vi s-a încredințat după depunerea jurământului* ".

Fusese numit **prefect** îndată după răscoala din 1907 și asta îl determină să caute mai îndeaproape cauzele care au pornit revolta. Și le găsește, la loc principal situându-se lipsa de pământ a țărănimii (acesta fiind acaparat de marii proprietari), cultivarea primitivă a terenurilor și tocmelile agricole ale țăranilor cu proprietarii, din care ei, țăranii, se alegeau doar cu datoria de a munci, fără nici un drept la împărțirea beneficiului. Lipsa unei administrări corecte, conștiente de misiunea sa, se adaugă șirului de necazuri care au dus la revoltă. Studiul scoate mai apoi în evidență starea sectoarelor mai importante din activitatea județului, aducând soluții și propuneri de

---

23. Nicolae Brânzeu - ,,Expunere a situației județului Argeș", Tipografia ,,Transilvania", Pitești, 1907,p.5.

remediere. Astfel se ocupă rând pe rând de biserică și viața moral-religioasă, de învățământul rural și activitatea extrașcolară și extraecleziastică a învățătorilor și preoților, starea sanitară a județului, averea și administrația, situația economică a județului. Iată ce scria el despre preoți : *„Ca să poată îndeplini misiunea, opera de educatori morali ce o au, în mijlocul sătenilor noștri, mai este neapărată nevoie ca preoții să posede de pe băncile seminarului cunoștințe cel puțin elementare de <<Drept civil>>, de <<Higienă>> și de <<Agricultură>>. Aceste studii se predau în Seminariile românilor de peste munți și de aceea preoții de dincolo sunt adevărați părinți sufletești ai satelor, căci sunt și pot fi consultați cu folos asupra tuturor chestiunilor și nevoilor ce se întâlnesc mai des în viața unui sătean"*[24].

Despre învățământul rural el nota : *„Nu avem nici azi, după 40 de ani de muncă pe acest teren, mai mult de 20 % știutori de carte ... În afară de activitatea care trebuie s-o desfășoare înlăuntrul școalei - activitate reglementată și impusă*

---

[24] Nicolae Brânzeu : ,,Studiul citat", pag. 9.

de lege - învățătorul nostru mai are chemarea de-a înjgheba bănci populare, a conduce grădini școlare, a alcătui societăți de consum, a înființa tovărășii agricole, a lua parte activă la cercurile culturale și a-și da silința de a forma cantine școlare pentru ajutorarea elevilor săraci ... Leafa de 90 lei lunar la unii - la alții de 60 ori 40 lei - este foarte mică pentru acești <<îndreptători și povățuitori>> luminați ai întregii activități a satelor. Dacă merită vreun funcționar vreo retribuție mai omenească, atunci desigur acesta este, în primul rând, învățătorul "[25].

Cu privire la administrația județului sublinia proasta lui organizare și împărțire teritorială, imposibilitatea primarului de a-și îndeplini atribuțiile multiple ce le are în lipsa cunoștințelor juridice, morale, higienice. Deseori, acaparați de boieri sau arendași, primarii ajung în situația de instrumente oarbe în mâna celor bogați ori a celor nărăviți din comună. Tocmai de aceea el cere guvernului să desărcineze pe primar de cele mai multe din atribuțiile sale. *„El ar putea fi ales încă din mijlocul sătenilor, dar puterea lui redusă cât se poate de mult"*[26].

---

[25] Ibidem, pag. 12 - 13.

[26] Idem, pag. 43.

Se desprinde din cele mai sus citate, pe de-o parte, **marea lui dragoste pentru țărani și dorința lui fierbinte de a-i ajuta**, iar pe de altă parte, **cunoașterea în amănunțime a situației județului**, urmare a cutreierării lui în lung și-n larg, atât ca revizor școlar cât și ca prefect. El reușește astfel să realizeze, sprijinit cu căldură și prietenie de marele ministru **Spiru Haret**, multe lucruri pentru județul pe care l-a administrat, tocmai ca urmare a acestei adânci cunoașteri : **82 de școli rurale, 2 școli primare urbane, 2 școli profesionale (una pentru fiicele de săteni), cazărmi la Pitești și Curtea de Argeș, podul de beton, bănci sătești precum și 46 de posturi de învățători**[27]. A propus, de asemenea, înființarea unui **muzeu al Argeșului** (realizat abia în 1928), iar, mai apoi, ca profesor a înființat **societatea literară a elevilor „Junimea"** și a contribuit la întemeierea **Ateneului local, a societății pentru ajutorarea elevilor săraci** și a **cantinei școlare** . la parte cu mare însuflețire la Blaj în anul 1911 la serbările prilejuite de semicentenarul Astrei alături de **Coșbuc, Caragiale, Șt.O. Iosif, N. Iorga, I. Bianu, Sextil Pușcariu**, ș.a.[28].

Numit la 5 ian. 1914, pentru a doua oară, ca **prefect al județului Argeș**, militează pentru intrarea României în război alături de aliați, opțiunea sa vizând Unirea cea Mare.

La intrarea în război a României și după victoriile temporare ale trupelor germane, **Nicolae Brânzeu** este numit **prefect al județului Neamț**, unde rămâne până la încheierea păcii (1918). În drumul spre Neamț, unde fusese numit prefect de Ionel Brătianu, o întâmplare nefericită, căreia putea să-i cadă victimă, se petrece în gara din Bacău (1917). De la fereastra vagonului zărește pe peronul gării pe vărul său, profesorul **Virgil Lupescu**, la sfatul căruia alesese Piteștiul ca loc al activității sale viitoare. Și nu trebuie uitat că **Virgil Lupescu** nu era nici el un profesor oarecare, la vremea respectivă, istoria patriei învățân-

---

27. A se vedea în Th. Cornel - ,,Dicționarul biografic" (aflat în Biblioteca Academiei), București, 1909.

28. A se vedea V. Curticăpeanu - ,,Mișcarea cultu-rală românească pentru Unirea din 1918", Editura Științifică, București, 1968.

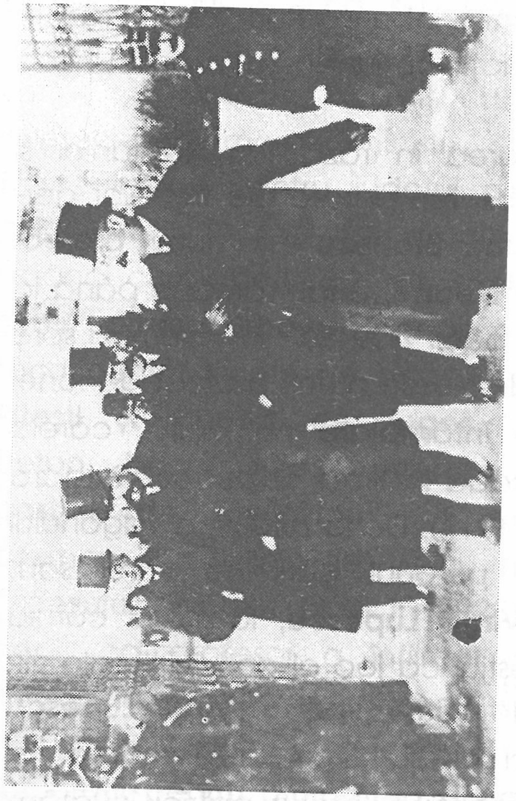

Fig. 3 — La mănăstirea Curtea de Argeş, în 1916, cu ocazia parastasului Reginei Elisabeta. De la stânga la dreapta : M. ANTONESCU — ministrul Justiţiei, Ionel I.C. BRĂTIANU—prim-ministru, C. ANGHELESCU— ministrul Instrucţiunii Publice, Nicolae BRÂNZEU— prefectul judeţului Argeş

du-se de către elevi după manualul de el redactat. *„Iată-l şi pe Lupescu Virgil, de istorie, director al şcolilor comerciale, autor al manualelor de istorie a patriei care transformă catedra, în timpul lecţiilor, în adevărată tribună de înalt şi arzător patriotism* " - după cum îl caracteriza doctorul Ion Micuţ în „Evocare după 50 de ani de la absolvirea liceului <<I.C. Brătianu>> din Piteşti la 18 iunie 1981".

Coboară la el pentru câteva momente, timp în care trenul său este izbit violent de un altul, făcând numeroase victime. Soarta i-a surâs din nou ferindu-l din calea fatalităţii.

Aflând de groaznica ciocnire, soţia lui trece prin clipe grele având deja şase copii şi fiind în aşteptarea celui de-al şaptelea - Consuela (n. 15.03.1917). Sosind el teafăr acasă (la Bârlad, unde se refugiaseră din cauza ocupaţiei vremelnice germane) se-nţelege bucuria soţiei care-i sare pe dată de gât, văzându-l din nou în mijlocul familiei sale.

După ce funcţionează peste o jumătate de an şi ca **Inspector general al Administraţiei Basarabiei**, se întoarce la Piteşti în anul 1919 şi-şi reia activitatea de **profesor** la Liceul de băieţi, contribuind

substanțial la crearea Liceului de fete „Mihail și Sevastița Vasilescu".

Cercetând școlile sătești ca revizor școlar, a lăsat pe oriunde a trecut *„fâșii luminoase din sufletul său râvnitor după ridicarea țărănimii. Astfel el obișnuia să nu-și ia rămas bun de la învățătorii și de la micii elevi ai școalelor sătești pe care cu drag le cerceta, fără ca sfioaselor vlăstare de plugari să nu le dăruiască, mai totdeauna, câte ceva din modestul său salariu, pentru a-și putea cumpăra condeie, creioane, penițe etc."*[29].

Cu dorința permanentă de a-și vedea visul împlinit - întregirea neamului și implicit înlăturarea asupririi de către regimul austro-ungar - Nicolae Brânzeu se alătură, încă de la venirea sa la București, **Partidului Național Liberal**, partid ce avea înscris în programul său acest ideal măreț. De aici și susținerea intrării României în război, alături de aliați, contra Imperiului Austro-Ungar. Venit din Ardeal și crescut în spiritul școlilor din Blaj, el cunoștea cel mai bine situația neamului său de acasă. Unirea cea mare se realizează și visul său de-o viață i se

[29]. N. Mihăileanu - Art. cit.

împlinește. Din păcate, Nicolae Brânzeu, fiind suferind, n-a putut participa la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918, când s-a votat Unirea Transilvaniei cu România, eveniment pe care-l visase încă din vremea studenției și pentru care a militat cu mulți ani înainte.

Cu câtă durere o fi trăit el actul Unirii de-acasă, de la Pitești, departe de Alba, tocmai el, cel care de-o viață ostenise pentru a-l vedea înfăptuit ! ...

Creându-se un nou partid - **Partidul Național Țărănesc**, ce grupa forțe masive din Ardeal în frunte cu foștii luptători ardeleni **Iuliu Maniu** și **Vaida Voievod** - se alătură vechilor săi tovarăși de luptă din Ardeal, devenind **Președinte de Onoare al organizației argeșene a Partidului Național Țărănesc.**

Începând cu 1 ianuarie 1930, **Nicolae Brânzeu** este numit **membru în Comitetul Central de Revizie** (organ juridic superior al Ministerului de Interne) având sediul în Palatul Crețulescu de pe strada Știrbei Vodă (astăzi sediul Centrului UNESCO) din București.

Era o funcție foarte importantă la vremea aceea, un fel de inspector peste prefecți, numirea venindu-i, de altfel, din

partea însăși a lui **Iuliu Maniu**, care îl cunoștea personal și îl aprecia deosebit. Colaborau intim, ca adevărați frați. Aveau aceeași formație spirituală, aparțineau acelеași orientări politice, militau neostenit pentru slujirea națiunii lor în anii grei și frământați, următori actului de întregire a națiunii și de făurire a României Mari de la 1 Decembrie 1918. Anul 1903, bunăoară, i-a găsit laolaltă la Roma, după cum a declarat **Corneliu Coposu** într-unul din interviurile sale și după cum reiese și dintr-o ilustrată trimisă de **Nicolae Brânzeu** din Roma logodnicei sale **Maria Gheorghiu** (scrisoarea Adelei din 13 decembrie 1995).

Numirea în această funcție poate fi socotită un **corolar al eforturilor sale** pe linie **politică** (începând cu mișcarea decemvirilor și procesul Memorandumului de la Cluj), **socială** (ușurarea vieții celor necăjiți, a celor cu condiții modeste de trai, apărarea lor directă la bară ș.a.) și **administrativă** - căci, nu fără merite, după întâia sa numire în fruntea județului Argeș, va fi numit pentru a doua oară, iar numirea ca prefect în județul Neamț, într-unul din momentele cele mai grele ale istoriei noastre dovedește fără putință de tăgadă calitățile-i recunoscute și apreciate la cel mai înalt

nivel. O scrisoare adresată regelui **Carol al II-lea** confirmă angajarea deplină a lui **Nicolae Brânzeu**, ca prefect de Neamț, în marile probleme și frământări ale neamului: *„În convorbirea pe care am avut-o pe malul Nistrului în 1917 cu Majestatea Voastră* - scria el regelui în 10 ianuarie 1939 - *pe atunci prinț moștenitor, iar subsemnatul prefect al județului Neamț, am stabilit de comun acord :* ***necesitatea urgentă de a se uni Ardealul și Bucovina cu patria mumă*** *și apoi treptat și cu pricepere* ***de a se ridica culturalmente țărănimea - temelia adevărată a noului stat român*** (sublinierile aparțin lui **Nicolae Brânzeu** - N.A.). *Prima parte am realizat-o, iar pentru a doua am constatat cu multă satisfacere că Majestatea Voastră, prin măsurile ultime ce ați luat - administrative și culturale - ați ales drumul singur adevărat pentru fericirea și gloria neamului nostru*".

Ajuns pe trepte înalte ale ierarhiei politico-administrative, în anturajul și intimitatea unor mari personalități ale vremii, **Nicolae Brânzeu rămâne același om modest, mândru de originea lui**. Căci iată cum încheie el scrisoarea de atenționare a regelui de a nu abdica, de a nu uita datoriile ce le are față de neamul său

românesc : *„Vă urez deplin succes și pun la treptele tronului* ***întregul devotament****, pe care îl poate avea un* ***suflet de țăran născut și crescut pe Câmpia Libertății de la Blaj*** " (sublinierile aparțin lui **Nicolae Brânzeu** - N.A.). Semnează : „***Nicolae Brânzeu****, profesor pensionar - supus și devotat cetățean*" .

„Ca om politic înțelept și neîntinat (**Nicolae Brânzeu** - N.A.) *a luptat cu înverșunare pentru a putea sluji neamul și celui de aici și celui de dincolo de munți și fără de gând de a face o cât de neînsemnată tranzacție cu privire la înălțarea mai ales a sătenilor și a neamului întreg. Multora din cei ce i-au greșit și l-au atacat pe nedrept el le-a dăruit iertare din visteria darnicului său suflet și le-a întins, fără măcar a-i dojeni, o mână de ajutor și de neașteptată prietenie.*

Neiertător însă și necruțător îl aflau totdeauna când în față îi stătea vreun călător netrebnic al dragostei de neam, vreun asupritor lacom al celor de jos, al țărănimii. Era, așadar, pe cât de furtunos și de neînduplecat în cele privitoare la neamul său, pe atât și fără margini de bun când era vorba de neajunsurile ce i se aduceau lui personal.

Drept ceea ce toți aceia, care au avut norocul și bucuria să-l cunoască, îl pomenesc și-l vor pomeni cu adâncă sfială și cu drag aci în Argeș și pretutindenea, iar sufletul său neîmpovărat de păcat, va pluti veșnic precum și astăzi plutește printre noi ca tămâia frumos mirositoare și pe oriunde el a semănat din dorurile bine înzestrate-i sale facturi " (M. Mihăileanu, Art.cit.).

La 1 mai 1932 **Nicolae Brânzeu** iese la pensie și se reîntoarce la Pitești în căutarea liniștii cuvenite după atâția ani de zbucium, răsplătit cu nenumărate distincții de-a lungul carierei sale dăscălești și administrative : **„Răsplata muncii pentru învățământ" - clasa I ; Ordinul „Coroana României"** pentru **gradul de ofițer** și, mai apoi, un altul pentru **gradul de comandor ; Brevete pentru „Medalia jubiliară Carol I " ; „Bărbăție și credință" clasa I ; „Crucea comemorativă a războiului 1916 - 1918"**.

În anul de pe urmă al vieții sale, în aceeași scrisoare adresată Majestății Sale **Regelui Carol al II-lea** (din București, str. C.C. Arion nr. 4) două fraze sunt de ajuns în a sintetiza crezul și răsplata trudei sale. *„Majestate , Am servit cu credință Patria și Dinastia 36 ani ca* ***profesor*** *în Pitești, apoi*

*ca **prefect** al județelor Argeș și Neamțul - în timpul revoluției din 1907 și al războiului național din 1916 - 1918. Am fost răsplătit peste așteptare cu laudele unei ședințe a Camerei Deputaților, cu avansări până la cel mai înalt grad în administrația publică. Am mai primit și șase decorații de la diferiți miniștri*".

Dar liniștea căminului său este tulburată din adâncuri prin moartea soției sale (în 1937), la doar 54 de ani, vrednica și mult devotata **Maria**, o ființă superioară, originară din Muntenia și care a corespuns perfect calităților morale ale soțului, iar până la un punct și celor intelectuale (cunoștea limbi străine și, la perfecțiune, pianul). Laolaltă, cu toate greutățile inerente epocii, au crescut și educat pe toți cei 7 (șapte) copii ai lor, toți absolvind instituții de învățământ superior de cel mai înalt nivel din țară și din străinătate (v. Tabel - pag. 73 și Fig. 4).

„*Toți copiii ce i-a avut tata* - notează **Consuela** (noiembrie 1994) - *l-au venerat și l-au avut ca exemplu de sârguință, știință și iubire de oameni*". „*Noi, toți frații* - continuă ea într-o altă scrisoare (14 februarie 1995) - *am avut pentru tata (dar și pentru ma-*

COPIII
LUI NICOLAE BRÂNZEU (1869 - 1939) ȘI AI MARIEI BRÂNZEU (1883 - 1937)

	PRENUMELE ȘI NUMELE	ANUL NAȘTERII	ANUL MORȚII	STUDII	PRENUMELE NEPOȚILOR
1	**Elisabeta (Lizica) Brânzeu** (căsătorită **LĂZĂRESCU**)	1904	1942	Fac. de Filosofie; Univ. București	—
2	**Viorica Theodora Brânzeu** (căsătorită **LECCA**)	1906	1989	Fac. de Litere (lb.franceză); Univ. București	Dan (1943-1993)
3	**Nicolae Brânzeu**	1907	1983	Conservatorul de Muzică - Buc. ; Fac. de Drept (Univ. Buc.) ; Schola Cantorum - Paris	Ioana-Maria (n.1952)
4	**Silvia Maria Brânzeu** (căsătorită **SCROBOHACI**)	1909	1991	Fac. de Litere (lb.latină) - Univ. Buc.	—
5	**Corneliu Apostol Brânzeu**	1912	1987	Inst. de Construcții - București	**Nicolae-Andrei** (n.1951)
6	**Adela Maria Brânzeu** (căsătorită **MITROIU**)	1915	—	Fac. de Farmacie - București	**Alexandru-Mircea** (n.1938)
7	**Consuela Victoria Brânzeu** (căsătorită **DRĂGULĂNESCU**)	1917	—	Fac. de Farmacie - București	**Nicolae-George** (n. 1947)

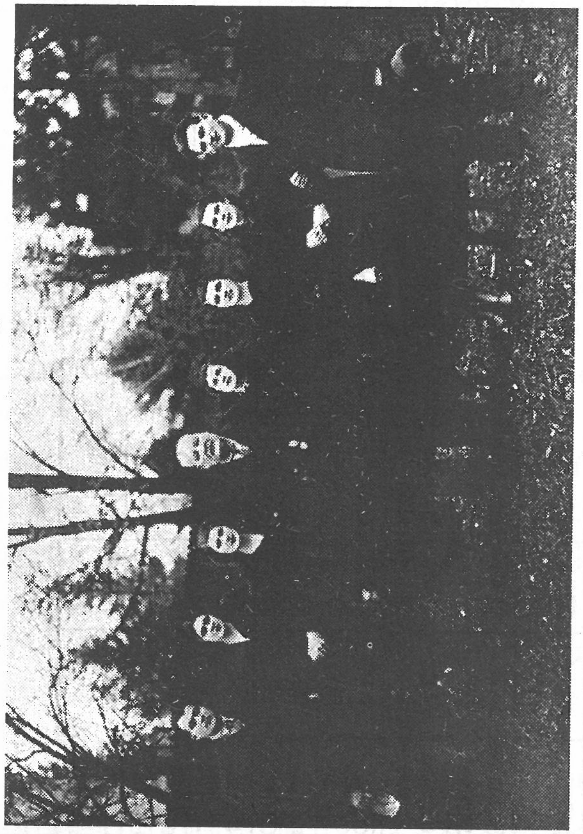

Fig. 4 — Nicolae Brânzeu și copiii săi, în 1938. (*De la stânga la dreapta* : Corneliu, Adela, Viorica, Elisabeta, Consuela, Silvia, Nicolae)

ma) nu numai o dragoste familială cu totul excepțională, dar și un respect deosebit și admirație pentru calitățile ce le-au dovedit ca părinți. Drept urmare , toți copiii au fost premianți în liceu, toți și-au dobândit demn o carieră, prin studii aprofundate. Așa, bunăoară, băiatul mai mare ***Nicolae****, avusese ca și tatăl său, trei licențe din care una obținută la Paris, la Schola Cantorum* ".

Ca să-și poată îndeplini visul - realizarea copiilor - e silit, după moartea soției, să-și vândă casa din Pitești și să se mute cu chirie într-un apartament din București, căci fata mai mică, **Consuela**, era încă studentă (în anul al treilea la farmacie) și trebuia ajutată, și întreținută. De notat că la Pitești avusese o casă încăpătoare, moștenire a soției, cu 7-8 camere, înconjurată de brazi falnici, în mijlocul unui parc adevărat (v. Fig. 5). În față avea o grădiniță cu flori - trandafiri, violete, crini și mult buxus - , iar în spate - o grădină mare cu pomi fructiferi, smeură, coacăze, căpșuni și flori. Toate laolaltă ofereau copiilor prilej de delectare și desfătare, de creștere sănătoasă în cuibușorul cald, sub privirea blândă și caldă a părinților. Iar drumurile la via din deal

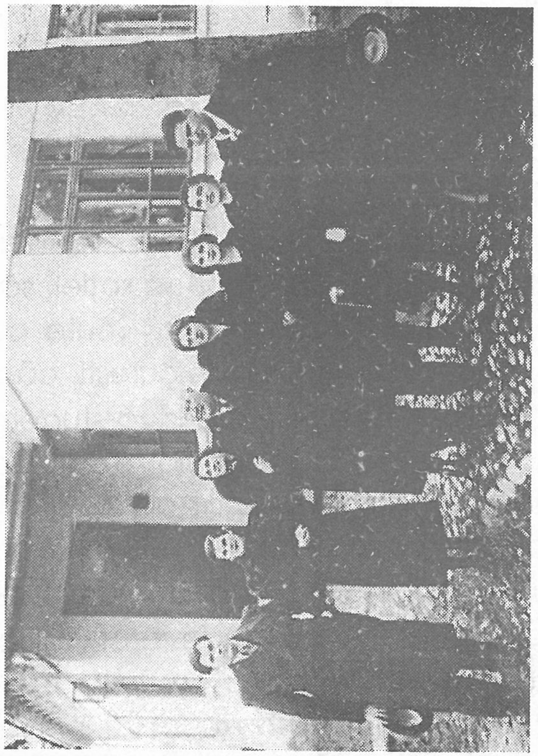

Fig. 5 — Familia Nicolae Brânzeu, în 1938, în fața casei lor din Pitești. (*De la stânga la dreapta* : Nicolae, Adela, Elisabeta, profesorul Nicolae Brânzeu, Silvia, Consuela, Viorica, Nelu)

și la pădurea ce le aveau în proprietate (în apropierea Piteștiului) trebuie să-i fi încântat și să le fi presărat copilăria cu frumuseți de neuitat. „*Pentru mine, cea mai frumoasă perioadă din viață a fost copilăria și adolescența (până la 20 de ani) când eram sub aripa ocrotitoare a lor* " (**Consuela**, 14.02.1995). Ca și azi, la bătrânețe, aducerea-aminte a casei de unde au pornit rând pe rând în lume, le stârnește copiilor lui **Nicolae Brânzeu** emoții, le răscolește sufletele și-i face să ofteze adânc, gândind la locurile cele mai dragi ale vieții.

Întrebat pe patul de suferință (foarte lucid fiind încă), ce locuri din țară îi plac mai mult, marele filosof **Petre Țuțea** a răspuns tranșant : „*unul este Blajul, iar celălalt - Florica* " (o așezare lângă Pitești unde și familia **Brătianu** avea o casă). Cel dintâi - născător de românism, celălalt - de liniște și împăcare în imensitatea pădurilor și viilor din jur.

De unde provine această apropiere, această simțire comună este greu de explicat ! Adevăr este că și unul și celălalt găseau în aceste locuri resurse, își încărcau

Fig. 6 — Ultima imagine fotografică a lui Nicolae Brânzeu (1939)

sufletele cu puteri noi, cu trăiri regeneratoare ce-i propulsau spre alte și alte preocupări cu izbânzi tot mai mari, pe măsura trudei și capacității lor.

După moartea soției sale, **Nicolae Brânzeu** se stabilește (până la terminarea studiilor **Consuelei**) la București, apoi pentru 2 ani, la Curtea de Argeș la una din fiicele sale (**Adela**), în căutarea unei fărâme de alinare. Șederea îi este scurtă însă aici căci la 4 noiembrie 1939, **Nicolae Brânzeu** trece pragul lumii veșnice, la ai săi, mai devreme duși, fiind înmormântat solemn în cavoul familiei din Pitești (moștenit și el de soție), orașul său adoptiv, unde și-a depus cu entuziasm vasta lui activitate didactică, socială și culturală. Alături îi stau soția **Maria**, fiica mai mare **Elisabeta** (dispărută de timpuriu, la doar 38 de ani, din cauza unei septicemii) și fiul **Cornel**.

Demn a trăit, demn s-a sfârșit, ca un adevărat și vrednic bărbat. Un pasaj dintr-o scrisoare a fiicei **Adela** (13 decembrie 1995) în casa căreia **Nicolae Brânzeu** s-a sfârșit, face dovada netăgăduită a calităților sale de-a dreptul impresionante, până-n ceasul din urmă al vieții : *„tata și-a sfârșit viața, aici*

la Curtea de Argeş, în casa în care locuiam cu soţul meu, la dorinţa de a fi lângă primul său nepot - fiul meu ***Alexandru-Mircea (Ducu).*** *Tata avea 71 de ani şi băiatul meu 1,5 ani, şi dimineaţa era nerăbdător să i-l aduc pe* ***Ducu,*** *încât dacă întârziam îmi spunea : <<adu băiatul la mine, nu te fă într-o ureche>>. I-l puneam în pat şi-l băgam sub plapumă, el cântându-i << Deşteaptă-te române !>>, <<Banul Mărăcine >> şi-l adormea. Iubirea de bunic era atât de duioasă, ceea ce era ceva neobişnuit în comportarea faţă de noi, de la care cerea să ne facem datoria în viaţă - toţi să avem studii şi diplome şi să fim independenţi. În ajunul decesului său (congestie cerebrală), sosise soţul meu într-o permisie (fiind mobilizat de la 1 septembrie 1939). Am luat masa cu toţii în camera tatei, (el) spunându-i lui* ***George*** *(soţul meu - medic) : << fă-ţi datoria către patrie că acasă am eu grijă...>>. Ultimele sale cuvinte, după masa de adio, au fost << Fiţi fericiţi ! >>* ".

Menţionăm că în 1912, **Nicolae Brânzeu** suferise un accident de maşină. Nu mai era prefect la acea dată dar mai cutreiera judeţul Argeş în lung şi-n lat. La

Turnu-Roşu-Câineni (unde, pe atunci, era vama cu Transilvania, pe Valea Oltului), la o curbă, s-a răsturnat maşina prefecturii în care se mai aflau directorul prefecturii şi inginerul serviciului tehnic. **Nicolae Brânzeu** fusese lovit la cap şi, în stare gravă, a fost dus la Piteşti, acasă. Numai robusteţea lui ancestrală l-a menţinut în viaţă şi activitate. A fost dus la Bucureşti, la doctorul **Amza Jianu**, care ar fi vrut să-i opereze un hematom ce se formase pe creier, dar soţia sa refuzase. Rămăsese cu uşoare urme de „petit mal"... Se pare că acest accident a condus la congestia fatală din 1939.

Ce stranie coincidenţă ! Acelaşi şofer, **Iosif** - ce produsese accidentul de pe Valea Oltului în 1912 - l-a transportat pentru ultima dată pe **Nicolae Brânzeu,** în 1939, de astă dată în sicriu, către locul odihnei fără de sfârşit.

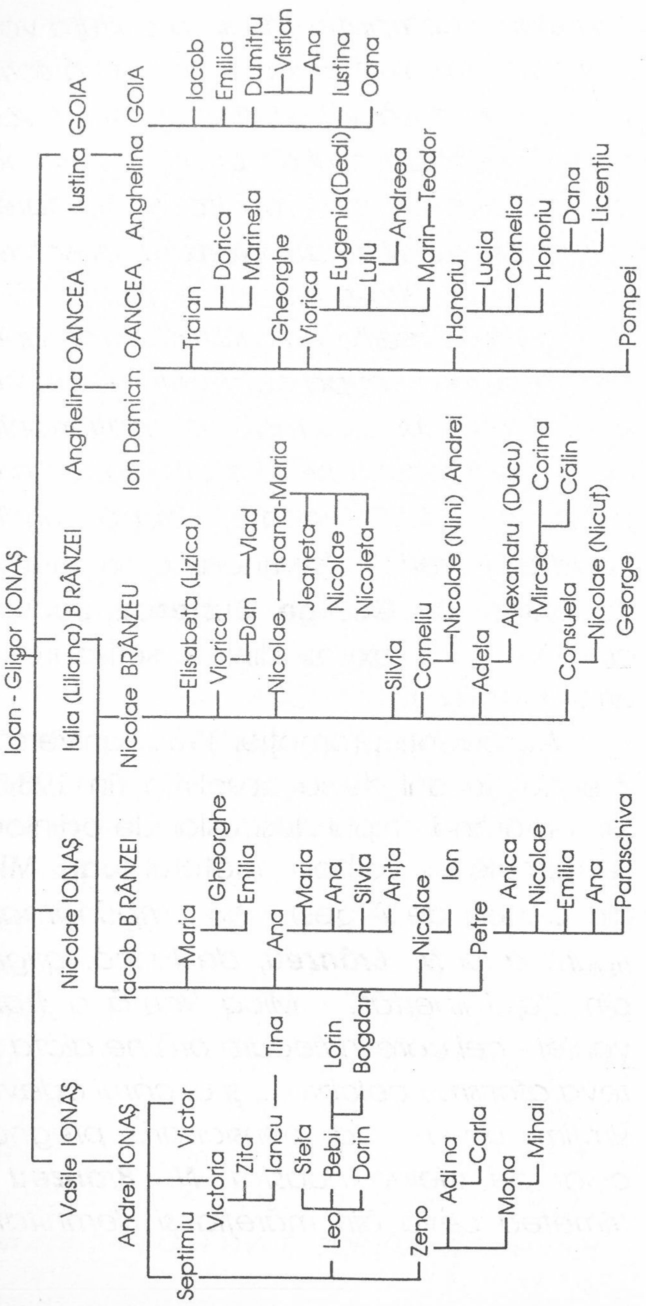
A fost deplâns de toţi cei care l-au cunoscut. Iată ce nota **dr. Elie Dăianu** (bunul său prieten din tinereţe şi fost coleg la şcolile Blajului) în „Tribuna" din Cluj, în 1939, în articolul ***„Nicolae Brânzeu - un prefect ardelean în Argeş"*** : *„Moare în vârstă de peste 70 de ani, deplâns de*

numeroșii săi copii - fii și fiice, dar și de întregul județ Argeș căruia i-a fost ani după ani, în cele mai grele împrejurări, ca un bun părinte. Pe lângă amintirea rodnicei și vrednicei sale vieți, model între cetățenii din Pitești și din județ, el ne lasă și nouă ardelenilor - dintre care s-a ridicat ca o figură reprezentativă - o prea scumpă și prețioasă amintire... Secășanul meu prieten, care a sfârșit la Pitești, se înscrie cu titlu special în analele noastre publice și-și asigură buna lui pomenire printre noi ".

În 1968, absolvenții Liceului de băieți din Pitești, promoția 1913, și-au celebrat 55 de ani de la terminarea școlii. Cum în ultima clasă de liceu l-au avut diriginte pe „*marele și neuitatul lor profesor* ***Nicolae Brânzeu*** ", și cum acesta dispăruse, absolvenții clasei găsesc cu cale să-l invite pe fiul său mai mare, compozitorul ***Nicolae N. Brânzeu***, ca să-l reprezinte la acest eveniment cultural, în mijlocul familiei, „*urmașă a celui mai drag, mai competinte și mai mare animator, ilustrul dumneavoastră tată* ". Și scrisoarea-invitație continuă astfel : „*Despre amintirea neștearsă și recunoștința ce păstrăm celui mai valoros profesor ce l-am avut, călăuzindu-ne pașii - - cu elan și competență - spre cultură vastă și orizont, am avut plăcerea de a vă scrie... Îmi amintesc că vă scriam, că fără vasta cultură și entuziasmul de energie creatoare ale ilustrului dumneavoastră tată, care a fost profesorul* ***Nicolae Brânzeu***, *absolvenții Liceului din Pitești nu ar fi putut să se distingă la cursurile universităților române și străine, spre a ocupa catedrele universitare și a contribui la mărirea patrimoniului cultural și internațional, pe cât de puțin am putut contribui, fiecare, după umilele noastre puteri* " (semnează, în numele studenților, **Dr. George Cristescu**, București la 4 XII '67 - extras dintr-o scrisoare din arhiva familiei).

Absolvenții promoției 1931, aniversând și ei 50 de ani de la absolvire (în 1981) și rememorând chipul dascălilor de odinioară (în numele lor vorbea doctorul **Ioan Micuț** din Curtea de Argeș) rețin „*impunătoarea figură a lui* ***N. Brânzeu***, *de latină, originar din Blajul libertății - Mica Romă a Transilvaniei - cel care în fiecare oră ne dicta câteva aforisme celebre.... și al cărui adevăr îl simțim acum, ca pensionari, pregnant, chiar pe pielea noastră.* ***N. Brânzeu*** *ne trimetea ceva din măreția și demnitatea*

ARBORELE GENEALOGIC AL FAMILIEI BRÂNZEU (ramura ardeleană)

<<Școlii Ardelene>> și a patriotismului memorandiștilor " (scrisoare din arhiva familiei, 18.VI.1981).

Întru pomenirea lui, la cei 126 de ani de la naștere !

6. Întâiul istoric al şcolilor din Blaj

„Când, în 1896, am ajuns director la <<Tribuna>> din Sibiu - nota **dr. Elie Dăianu**, N.A. - ***N. Brânzeu**, prietenul meu din tinereţe şi coleg de şcoală, mi-a trimis manuscrisul unei lucrări frumoase **<<Istoria şcoalelor din Blaj>>**. Era teza lui de licenţă ca absolvent al Facultăţii de ştiinţe istorice, pe care o terminase cu calificativul <<Magna cum laudae>>. Era o lucrare foarte bine documentată, unica istorie a vechilor şcoale ale Blajului...* ".

Pare de mirare, dar e purul adevăr.... Cel mai vechi liceu românesc al Blajului, nu s-a bucurat în patria istoriografilor români de nici un istoriograf sau monograf până la **N. Brânzeu**. Fostul elev al liceului din Blaj, nepotul profesorului de muzică Nicolae Ionaş, care nu s-a mai putut întoarce acasă în oraşul tinereţii sale, de dragul şcoalelor sub streaşina cărora a crescut mare

sufleteşte ca şi trupeşte, s-a preocupat de istoria lor şi a scris-o cu multă dragoste după cercetări serioase şi cu multă însufleţire pentru frumosul lor trecut. Cartea aceasta este monumentul literar ce păstrează şi în republica literelor memoria credinciosului fiu al Ardealului.

Cine parcurge paginile cărţii **„Istoria şcoalelor din Blaj"** lesne desprinde firul ce l-a purtat pe autor de la un cap la celălalt al lucrării - **măreţia naţiei sale în ciuda vitregiilor cumplite abătute asupra sa**. De undeva, din înalturi, îl urmăreau, se pare, îndeaproape vorbele lui **Samuil Micu Klein:** *„Fii totdeauna român ... căci mult este a fi născut român !* ". Şi întru împlinirea lor a trudit.

Conştient de neajunsurile unei teze de licenţă - chiar dacă a fost apreciată cu „Magna cum laudae" - elaborată sub presiunea timpului şi cu insuficientă documentare (în Bucureşti neavând la îndemână documentele reclamate de o asemenea temă) - autorul se hotărăşte să nu publice nimic înainte de a vedea şi arhiva şcolilor din Blaj. Iar mai apoi *„faptul că până acum nimeni nu a tratat această chestiune* " şi că lor, şcoalelor din Blaj, le datorează tot ce are şi tot ce este, la

umbra și lumina lor crescând de mic, l-au îndemnat să scrie *„ce și cum poate "* despre cele mai vechi școli sistematice• ale românilor[30]. Studiul său, bazat pe *„actele fundaționale publicate de **Timotei Cipariu**"* și completat cu *„o serie de date din documente sau apelând la publicistică "*, s-a constituit la vremea respectivă într-o *„lucrare temeinică, citată ani de-a rândul de cercetători"*. Aceste școli s-au constituit într-un factor cultural dintre cei mai de seamă ai românilor din Transilvania și Ungaria, aflați în acel timp *„într-o stare tristă și vrednică de plâns. **Niciodată nu fusese poporul român atât de disprețuit și nesocotit, niciodată nu ajunsese el la o înjosire mai umilitoare ca în acest timp** "*[31].

Îmbrățișarea catolicismului fusese pentru românii din Transilvania singura cale de a nu-și pierde identitatea religioasă sub presiunea calvinismului unguresc, astfel că *„în trecutul poporului nostru nu găsim alt eveniment care să fi avut o înrâurire decisivă ca evenimentul epocal de la 1700 "*[32], școalele Blajului fiind unul din efectele cele mai însemnate ale Unirii. Și, precizează mai departe autorul, foarte puțini vor fi fost aceia care să se fi unit pe motiv că biserica catolică este singura mântuitoare, momentul politic primând în tot ceea ce s-a înfăptuit atunci. Nevoile și sărăcia, împilarea și asuprirea, dorința de libertate, iată ce i-a determinat pe români să îmbrățișeze acest act hotărâtor al existenței lor. Mânăstirile și școlile Blajului, slujitorii lor au fost *„primii pionieri ai culturii naționale, cei dintâi care trag brazde în câmpul înțelenit al literaturii românești"*[33].

Inochentie Micu Klein este văzut de autor ca un adevărat întemeietor al Blajului, fapt pentru care se oprește stăruitor asupra rolului jucat în transformarea Blajului într-un adevărat centru de lumină, cu razele lui luminând toate ținuturile locuite de români.

„Neamul nostru își va recruta de aici cei mai aprigi apostoli ai bisericei și ai națiunei " (p.13) căci *„în Transilvania, cele mai înverșunate atacuri ale dușmanilor sunt*

---

30. A se vedea : N. Brânzeu - „Prefață" la studiul istoric „Școalele din Blaj ", Editura „Tipografia", Sibiu, 1898.

31. N. Brânzeu - „Studiul citat ", pag. 2.

32. Ibidem , pag. 8.

33. Ibidem , pag. 25.

îndreptate în primul rând contra bisericei și școalelor confesionale, singurele fortărețe ale românismului " (p.17).

Biserica și școala vor fi de acum instituțiile către care românii priveau cu nădejdea mântuirii. Și asta, gândindu-ne până la Unire, până la câștigarea acestor binefăcătoare și dătătoare de speranțe instituții, românilor le era interzis a-și zidi școli și nici să cerceteze școlile altor confesiuni nu le era îngăduit. Așa încât, crearea unei mânăstiri și a unei biserici-catedrale au fost cele dintâi preocupări ale clerului românesc. La Blaj mânăstirea va fi isprăvită la 1747, iar catedrala în 1765.

Călugării mânăstirii, rânduiți după ordinul Sf. Vasile, vor avea în sarcină (trei dintre ei) a îngriji arhiva clerului și a poporului român. De aceea, „*meritele mari ce și le-au câștigat acești călugări vor fi pururea neșterse din mintea românilor* " (p.25).

Șirul urmașilor lui **Inochentie Micu Klein** este lung și autorul stăruie asupra contribuției fiecăruia dintre ei la edificarea, aci, la Blaj, a templului sfânt al românismului. Sunt consemnate astfel, pe rând, personalitățile ce s-au impus în epocă cât și peste timp, începând cu **Inochentie Micu Klein** și continuând cu **Petru Pavel Aron, Popa**

Iancu, Gheorghe Cotorea, Samuil Micu Klein, Gheorghe Șincai, Petru Maior și urmașii acestora : **Timotei Cipariu, Ioan Maiorescu, Aron Pumnul, Aron Densușianu, Ion Micu Moldovan, Alexandru Grama** ș.a.

Un spațiu mai extins capătă „**Seminarul Teologic**" (deschis în urma hotărârii Sinodului din 1738), din care urmau să se recruteze conducătorii și păstorii credincioșilor uniți. Se deschide astfel în 1754 - 56 „**Seminarul Sfintei Treimi**" (numit și „**Seminarul crăiesc**") - pentru circa 20 de clerici. Alături de acesta mai funcționează și „**Seminarul lui Petru Pavel Aron**" - care, însă se va contopi, din lipsa fondurilor, cu cel crăiesc, formând „**Seminarul diecezan**", devenit în vremea lui Șuluțiu „**Seminarul arhidiecezan**", socotit cel mai bun institut de pregătire a preoțimii române din toată Austro-Ungaria. În timpul mitropolitului **Vancea** el va face progrese așa de simțitoare că va deveni **model** pentru frații de peste munți. Pentru aceasta mitropolitul s-a gândit înainte de toate, să asigure un corp profesoral care să ducă bătălia mai aprig în folosul românismului. Și așa s-a ajuns să

nu se mai primească profesori decât dacă erau doctori în teologie și filosofie de la Roma și Viena. Se predau și discipline noi (alături de cele teologice de până acum) ca : drept, medicină pastorală, economie rurală, didactică, pedagogia și metodica, pentru a-i pregăti corespunzător pe preoții și directorii de școli în vederea îndeplinirii menirii unui preot sau dascăl la sat. Și când ne gândim la nivelul de cultură al preoților de până la deschiderea Seminarului, care nu era departe de cel al poporului ignorant, neputându-se aștepta de la ei a fi *„lumina lumii "*, ne putem da seama de saltul neînchipuit de mare înregistrat în pregătirea lor, a celor ce până aci știau în cele mai multe cazuri doar a-și iscăli numele, a citi și a scrie. Toate astea erau asigurate printr-o pregătire de cca 40 de zile la Mitropolie, unde mai învățau Psaltirea, cele opt viersuri și administrarea Sf. Taine. Și uite așa erau - zice autorul - pe la câte o amărâtă de biserică 2 - 3 preoți, în veșnică neînțelegere, lipsiți de putere și îngăduință către școli mai înalte. Iată cum *„prin Unirea cu Roma și întemeierea Mănăstirilor de la Blaj s-a deschis o nouă*

cale de cultură, pe care românii o îmbrățișează cu căldură "[34].

La rândul lor, școlile deschise - la urgentarea însăși a împărătesei **Maria Tereza** - ținteau atât spre păstorirea sufletească, cât mai ales *„să ne apucăm de deschiderea învățăturilor și chiverniseala într-însele a celor lipsiți ...lângă toate acestea* ***neîncurmata școală de obște*** *ce va fi a tuturor, de toată vârsta, de cetanie, de cântare și de scrisoare, nici o plată de la ucenici așteptându-se* " (p.45) - după cum se preciza în actul lor de naștere dat de **Petru Pavel Aron** la 11 octombrie 1754.

Din textul lui **Petru Pavel Aron** se desprinde că :

a) însăși împărăteasa ceruse și urgentase deschiderea școalelor;

b) se înființaseră două feluri de școale : una unde se preparau în vederea **„sufleteștei păstoriri"** (trebuind să învețe Preceptele divine, Tainele și adevărul Sfintei Uniri) și o alta - **„școala de obște"**, pentru toți, nici o plată așteptându-se pentru a învăța scrierea, citirea și cântarea...

---

[34] Idem, pag. 30.

Printr-o altă „ordinaţiune" a episcopului **P.P. Aron**, se stabiliseră conţinutul activităţilor în şcoala deschisă (studiul religiei, al limbilor latineşti şi ungureşti).

O a treia „ordinaţiune" se ocupa de repartizarea studiilor şi oficiului cu care e însărcinat fiecare călugăr.

Ce căuta limba maghiară între obiectele de studiu ? - se întreabă autorul. Cine i-a impus-o episcopului ? Şi tot el răspunde : *„nevoia de funcţionari români, care să-i mai scape pe cei oropsiţi"*. Ea s-a menţinut până în vremea lui Iosif al II-lea, după care s-a introdus germana. Astfel că pe vremea episcopului **Ioan Bob**, maghiara nu mai constituia limbă de predare şi învăţare în şcoală.

Se deschiseseră aşadar, pe lângă Seminarul de la Sf. Treime şi cel al lui **P.P. Aron** (stabilite prin Sinodul din 1738) alte două şcoli : *„una latinească"* - din care se va dezvolta mai târziu seminarul (predarea făcându-se în limba latină), şi o alta *„de obşte"* cu predarea în limba română. În studiul citat, **Iacob Mârza** aduce precizări noi afirmând că *„din cercetarea ordinaţiunilor reiese că la Blaj, în toamna anului 1754 au fost înfiinţate* ***patru instituţii de învăţământ*** *cu programe vizibil diferenţiate* : 1) *şcoala de obşte* ; 2) *şcoala latină (gimnaziul)* ; 3) *seminarul din Sf. Treime (crăiesc)* ; 4) *seminarul Bunei Vestiri (diecezan)* " (I.Mârza : op.cit., pag.49)[35].

La început profesorii erau numai călugări, mai apoi seculari şi laici, iar cunoştinţele ţinteau mai mult către religie, către formarea preoţilor. Numărul copiilor era însemnat, nu mai mic de 300, iar după „fundaţia de pâine"[*] a episcopului **Grigoriu Maior** sporind şi mai mult, având acum posibilitatea de a veni şi copii ai ţăranilor. Ca număr, erau mai întâi copiii preoţilor, apoi ai cantorilor, ai nobililor şi mai pe urmă cei ai ţăranilor. Spuneam că limbile de învăţare erau latina, dar şi româna, mai ales în clasele de început, căci altfel cei mici nu înţelegeau, astfel că *„până la 1850 preoţii ieşiţi din Blaj vorbeau latineşte cu aceeaşi uşurinţă cu care vorbeau şi româneşte"*[36].

Cultivarea limbii şi istoriei naţionale - preocuparea de prim rang a cărturarilor

---

35. Iacob Mârza : ,,Şcoală şi naţiune", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987, pag. 14.

*) Prin care se acorda fiecărui elev câte o pâine (N.A.)

36. Idem, pag. 53.

blăjeni, mereu subliniată de autor - **stârneşte un sentiment de mândrie naţională, dar şi dorinţa românilor de a fi trataţi după cum se cuvine** .

Anul 1831 are o dublă semnificaţie în istoria şcolilor blăjene : pe de-o parte, gimnaziul primeşte învoirea de a se transforma în liceu, iar pe de altă parte vestitul **Simion Bărnuţiu** introduce limba română ca limbă de „propunere" în locul celei latineşti. Pe baza decretului imperial - notează **I. Mârza** - guberniul acceptă înfiinţarea **lyceumului episcopal Balaşfalvense**. Noua instituţie, cu putere didactică de rang academic, similară cu a liceului din Cluj, era condusă de un **prodirector**. Avea două facultăţi : **facultas theologica et facultas philosophica**. În cadrul ultimei facultăţi, primul an se numea **philosophia**, iar al doilea **phisica** (de unde şi numele auditorilor : **philosophi** şi **phisici**). Liceul nu trebuie confundat cu gimnaziul. Seminarul, care a existat cu mult înainte de 1831, s-a transformat în facultate teologică având o durată de 4 ani. Facultatea filosofică a instituţiei îşi va desfăşura activitatea alături de **regium gymnasium Balasfalvense** (**I. Mârza** : op.cit. p.60). *„De-acum înainte se începe o nouă eră pentru acest liceu ; el*

devine românesc în toate şi în tot "[37]. Ba mai mult, propunând „dreptul naturei", **Simion Bărnuţiu** învaţă junimea română a-şi apăra onoarea şi demnitatea naţională, românii neauzind până atunci despre drepturile ce le dau firea şi dumnezeirea fiecărei naţiuni şi fiecărui om de a se dezvolta după aptitudinile sale.

Curentul naţional care adia prin şcolile Blajului nu a fost receptat peste tot cuprinsul transilvan uniform. Aşa ţinutul Braşovului la început a fost ostil Unirii, dar, mai apoi, e silit a-i recunoaşte foloasele şi astfel fii ai acestui ţinut încep şi ei, după 1830, să frecventeze şcolile din Blaj, iar profesorii din Blaj sunt aduşi la Braşov pentru a sădi şi aici idei înălţătoare, modelate la Blaj. Aşa sunt chemaţi **Simion Bărnuţiu** şi **Andrei Mureşanu** care şi scot aici „**Gazeta de Transilvania**" şi „**Foaie pentru minte, inimă şi literatură**".

Lupta pentru limbă se-nverşunează din ce în ce, ungurii voind a scoate din şcoli limba română şi a pune în loc limba maghiară. Naţionalităţile văd pericolul şi se grăbesc în a-şi cultiva limba şi a o impune

---

[37] Idem, pag. 64.

limbii maghiare. *„La lumina școalelor din Blaj răsare mândră, falnică, o generație bine lămurită asupra ideilor de naționalitate și libertate. Sămânța aruncată de* ***Maior*** *și* ***Șincai****, udată și îngrijită de* ***Cipariu, Bărnuțiu*** *și* ***Pumnu****, începe a-și da roadele sale (și astfel) când guvernul maghiar, la anul 1842, aduce legea de maghiarizare a școlilor nemaghiare (...) consistorul din Blaj a fost la înălțimea misiunii și chemării sale (...) Blăjenii știură să răspundă cu demnitate și energie* "[38]. **Episcopul Lemenyi** vroia să tempe-reze acest elan al tinerilor, de unde s-a născut procesul intentat de teologii din Seminar contra episcopului. Procesul a durat vreo trei ani. Tinerii sunt eliminați din școală, fiind siliți a se muta la Cluj ori să treacă Carpații. Ei vor deveni aprigi pregătitori ai Revoluției de la 1848 ...

Înălțătoare vremi preced **Revoluția de la 1848**, asupra măreției lor autorul stăruind mai apăsat. Așa ne mărturisesc consemnări și fapte petrecute la Blaj.

Entuziasmul ce a cuprins tinerimea română este în continuă creștere încât la o întrunire pregătitoare unul din tineri, **clericul**

[38] Idem, pag. 69.

Todoran, cu vocea lui de bas pătrunzătoare, erupse din fundul sălii : *„Ba nu, onorată conferință ! Noi nici să cerem, nici să pretindem, ci* ***să luăm*** *ce este al nostru* "[39]. Iară **Vasile Moldovan**, un alt june înflăcărat, nota în Memoriile sale : *„Noi nu vrem să dovedim drepturile omenești prin sabie, fără prin legile minții sănătoase (...) pentru că dreptul câștigat cu sabia nu este drept, ci despoaie și abuz și numai până atunci ține, până se rugineşte sabia sau se desputerește mâna ce o poartă* "[40]. Și conchide autorul : *„Fericită, de trei ori fericită, generația de la 1848, care a dat din sânul ei bărbați ca :* ***Barițiu, Bărnuțiu, Șaguna, Laurian, Iancu, Axente****, a căror amintire neștearsă va rămâne în inimile noastre ! Onoare Blajului, care știu să crească astfel de fii, podoabe mândre ale națiunei noastre. Dacă nu ar avea Blajul decât epoca aceasta de renaștere națională, tot ar fi dator fiecare român a-i aduce prinos de laudă și recunoștință! Ce era de poporul român, dacă nu avea acești bărbați, cari au condus corabia spre limanul*

[39] Idem, pag. 81.

[40] Vasile Moldovan - „Memorii din 1848 - 49", Ed. T., Brașov, 1895.

neînviforat ? Ce era de noi, mai ales în acel timp în care se părea că lumea și-a dat mâna cu iadul pentru a nimici naționalitatea noastră ?! Fie binecuvântat Dumnezeul părinților noștri, care ne-a trimis la timp apostoli și conducători ! "[41].

Sub păstoria **Mitropolitului Șuluțiu**, școlile se reorganizează, gimnaziul devine cu 8 clase (primele 4 - ciclu inferior, iar celelalte - ciclu superior). Prin schimbarea planurilor de învățământ școala devine mai pragmatică, mai eficientă. Vin tineri de peste munți, în special din Moldova, între care și **Mihai Eminescu** pentru un scurt timp. Se învață limba germană în toate clasele ca o limbă cultă și bogată în literatură. Sub directoratul lui **Timotei Cipariu** se aniversează o sută de ani de la crearea școlilor, în discursul său înflăcărat, subliniind meritele înaintașilor „*ce-au dezțelenit ogorul cu lucrători așa de puțini, dar cu seceriș mulțumitor*"[42], mai apoi.

Sub **Cipariu** se elaborează în limba română o mulțime de cărți didactice, menite a ușura studiul elevilor.

Și mai evidente sunt progresele înregis-

41. Idem, pag. 84.
42. Idem, pag. 90.

trate în vremea **mitropolitului Ioan Vancea** prin schimbarea și perfecționarea continuă a conținutului învățământului și a bazei sale didactico-materiale. Astfel gimnaziul dispunea la vremea lui de un cabinet de arheologie, istorie și numismatică, de muzeu de fizică și chimie, de cabinet de istorie naturală, de sală de gimnastică, de grădină botanică, de observator meteorologic apoi de o nouă aripă a gimnaziului.

Alături de școli, alte instituții culturale vin să completeze zestrea spirituală a Blajului. Între acestea „**Preparandia**" sau „**Școala normală de învățători**", creată în 1865, ocupa un loc de seamă în formarea celor 20 - 35 de învățători, „apostoli ai neamului", în fiecare an. „*E dureros însă* - notează autorul - *că învățătorii ca și preoții români, au o soartă atât de vitregă. Reduși la neînsemnatul venit ce-l poate da satul unde funcționează, ei sunt adesea siliți a lucra cu mâinile pentru a-și câștiga pâinea de toate zilele* "[43].

„**Școala de fete**", deschisă în 1878 - 79, cu cele opt clase ale ei (6 elementare și două superioare), asigura la rândul ei

43. Idem, pag. 136.

instrucție și educație celor peste 200 de fete (în bună parte în internatul lor). Ele învățau aici : istoria patriei, limbi străine și deprindeau practic călcatul, cusutul, spălatul, desenul și cântul.

La rândul lui, „**Azilul de copii**", creat în 1894, la 1 august, avea menirea de a servi ca o „*preparadie* " - un loc de pregătire - pentru îngrijitoare, conducătoare, bone pentru azilele române permanente și de vară, ce s-ar înființa în provincia metropolitană. În primul an s-au ținut două cursuri de îngrijitoare, la care au participat zece candidate, dintre care opt au și obținut certificate de calificare pentru azilele române de vară.

Blajul, fiind un oraș prea mic față de numărul mereu în creștere al elevilor, nu putea să-i cuprindă corespunzător și să le ofere și condiții higienico-morale pe măsură. Pentru a îndeplini această trebuință **Mitropolitul Vancea** ridică în anul 1884 un edificiu preafrumos, destinat „**Internatului pentru tinerimea gimnazială**". Încă din primul an a cuprins o sută de studenți din toate clasele gimnaziului, primind în schimb „*12 florini lunar vipt, cuartir, luminat, încălzit și o bună educațiune morală și națională* ".

După merite, în fiecare an „*se primea gratuit un număr de 8 elevi* ".

Ultima parte a studiului se ocupă de ajutorul acordat elevilor (mai ales „*beneficiul de pâine* ", introdus încă de pe vremea **episcopului Maior** în 1773 - venind mult în ajutorul copiilor de țărani), iar mai apoi de fondurile și fundațiunile care au permis ființarea școlilor blăjene peste ani. Amintim câteva dintre acestea cu destinația fondurilor fiecăreia :

1. „**Fondul seminarial**" pentru creșterea clerului tânăr, fondat de 20 de clerici și dezvoltat mult și de către **Petru Pavel Aron**.
2. „**Fondul de instrucțiune al basiliților**" pentru plata profesorilor gimnaziului și al celorlalte institute.
3. „**Fondul bobian**" pentru plata a 6 canonici și a câtorva profesori de teologie.
4. „**Fondul șuluțian**" pentru ajutorarea preoților săraci, a văduvelor de preoți și a unor tineri de la gimnaziu și universitate.
5. „**Fondul scolastic**" (creat de **Ioan Vancea**) destinat construcțiilor școlare, pensionării profesorilor ș.a.

Numărul fundațiilor se ridica la peste 135, iar suma ce o dețineau nu era deloc

neglijabilă, încât administrarea lor ridica serioase probleme la vremea respectivă.

N-au fost scăpate din vedere nici **bibliotecile Blajului**, cu înrâurire directă și profundă în viața școlilor.

Cea dintâi bibliotecă a fost cea a „**basiliților**", creată de teologii veniți, după studii, de la Roma, Viena, Târnavia. La 1747 ea număra cca 300 de cărți, numărul lor crescând an de an. Soarta ei este însă nefericită, la Revoluția din 1848 - 49 ea fiind devastată, arsă și distrusă.

În 1850 se creează „**Biblioteca gimnaziului**", conținând cărți didactice, cărți de știință și literatură. Conținea la vremea aceea câteva mii de tomuri.

O altă bibiliotecă de seamă a fost cea „**arhidiecezană**", care cuprindea și cărțile rămase de la **Mitropolitul Șuluțiu**.

Lângă acestea, poate cea mai valoroasă în vremea sa, a fost „**Biblioteca lui Cipariu**", al cărui fond de carte era estimat la 15 - 20.000 fl.

Și câte altele mai mici, încât parcă fiecare lăcaș, fiecare casă la Blaj adăpostește bogăție de știință și cultură cuprinsă între coperțile atâtor și-atâtor tomuri.

Autorul, **Nicolae Brânzeu**, nu scapă din vedere nici salariile, nici pensionarea profesorilor, atât de nemulțumitoare și la acea vreme, încât truda lor a fost un adevărat sacrificiu pe altarul datoriei față de neam. **Nicolae Brânzeu** scria : *„un profesor, pentru a-și putea îndeplini misiunea ce o are, pentru a se putea dedica cu totul menirii sale, are neapărată nevoie de liniște sufletească, de mulțumiri în casă și în familie"* (p.163). La rândul lui, fondul de pensionare - instituit de Mitropolitul **Vancea** în 1889, el însuși contribuind cu 3.000 fl. v.a., (acestuia adăugându-i-se 4 % din salariul fiecărui profesor) - avea menirea de a asigura liniștea bătrâneților, un trai decent și după plecarea de la catedră.

În locul unor concluzii, ce altceva ar fi putut fi mai nimerit decât să subliniem înrâurirea ce au avut-o școlile Blajului asupra românilor de peste granițe - de exemplu asupra lui **Aron Pumnu** în Bucovina sau lui **Ioan Maiorescu** în Muntenia ? Șirul lor continuă, precizând în dreptul fiecăruia infuzia de românism (direcții și rezultate) în rândul acelora între cari s-au strămutat.

Aşa *„trecerea ardeleanului* ***George Lazăr*** *la Bucureşti a fost un eveniment de cea mai mare binefacere pentru naţionalismul adormit de mult. Şcoala românească deschisă de el în Bucureşti a fost prima scânteie destul de puternică a trezi o viaţă nouă şi plină de speranţă"* (p.167).

Redeşteptarea sentimentului naţional prin Revoluţia lui **Tudor Vladimirescu** cerea, întru îndeplinirea lui, şcoale naţionale şi profesori români, ajutorul venind şi de astă dată din partea bărbaţilor ieşiţi din şcolile ardelene, care, prigoniţi în patria lor, aflau azil la fraţii de peste munţi. Sunt enumeraţi între aceştia **dr. Vasile Pop**, profesor şi director de şcoală la Iaşi, **prof. Fabian Coste, dr. Murgu** jurisconsult, **Bojinca, dr. Câmpeanu, dr. Romaniţan** - toţi din Moldova. În Muntenia erau **Aron Florian** - profesor şi primul autor al *„Istoriei ţărilor româneşti* ", vrednicul **Ion Maiorescu, Treboniu Laurean, Axente Sever** - până la 1848 -, **Bălăşescu Nicoară, Gavrilă Muntean, Ioan Suciu, Vasile Maiorescu** mai apoi. **Al. Papiu Ilarian, Simion Bărnuţiu, Aron Densuşianu** completează şirul marilor bărbaţi ce trudesc pentru românii de peste munţi. Astfel că *„azi nu este un singur oraş în România, care să nu aibă un număr oarecare de ardeleni ca profesori, medici, avocaţi ori comercianţi. Aşa încât, rămâne pururi adevărat ceea ce a zis încă în 1866 distinsul literat Missail : <<pe când la noi (în România) nu mai existau decât vreo 2 - 3 buchernițe greceşti, dincolo de munţi, în Ardeal, înfloreau şcolile adevărat române din Blaj>>. Renumele liceului din Blaj <<este văzând cu ochii, viaţă şi lumină răsărind în toate părţile. Părea că geniul vechei Rome se scoală din mormântul său secular spre a mai insufla odată coloniile lui Traian>>* ".

Iară noi putem conchide, precum compozitorul blăjean de odinioară :

„Voi sunteţi podoaba noastră,
Mândre şcoale de la Blaj ".

7. Pieri Luceafărul !

Pe **Mihai Eminescu** nu l-a știut **Nicolae Brânzeu** decât din cărți și din amintirile contemporanilor săi, ale celor ce i-au fost cândva aproape în scurta-i ședere de la Blaj.

Apreciat sau denigrat, mărit sau hulit, poetul și-a câștigat în conștiința și-n sufletul studentului blăjan **Nicolae Brânzeu**, locul cel mai ales, cel mai de sus, potrivit valorii sale incontestabile. El simte și apreciază cum se cuvine meritele poetului, ajungând să exclame : „*Cum vom putea noi să uităm meritele tale, dragă* ***Eminescu*** *! Când tu ești acela care ai desmormântat din negura trecutului ceea ce nouă ne era mai scump <<limba>>, pe care ai pus-o pe nouă picioare, căreia i-ai dat frumusețea originală și ai făcut ca să nu roșească stând față cu ale ei surori de la apus...*

Tu - filosoful națiunii mele care cu semeața ta gândire te coborai până în adâncurile pământului și te urcai până la

înălțimile cerurilor, tu care toată filosofia românească o știai exprima în câteva cuvinte : <<lumea asta întreagă e o clipă suspendată>> “.

Și n-ar trebui să se uite că articolul său nu aparține unui critic consacrat, că nu multe studii critice i-au premers îndată după moartea poetului, că studiul său pornise din crezul unui tânăr student, care cu siguranță a cunoscut păreri laudative ori defăimătoare la adresa poetului, venite chiar din partea profesorilor săi. Să ne gândim doar la Alexandru Grama, care după 2 ani va și da lumii acel „faimos“ studiu „*Eminescu, geniu cuprins de lumea ideală* “, în care părerile par a fi fixate pentru totdeauna, cuvântul său fiind cel de pe urmă. Poate asta l-a împiedicat să vadă că și altcineva poate să emită păreri, în speță - înșiși studenții săi, și încă contrare ! Poate chiar de aceea citarea studiului de față îi scapă profesorului căci altă explicație nu putem găsi. Iară a nu cunoaște și lectura revista „*Familia* “ îi este iarăși cu neputință mentorului școlii blăjane de la acea vreme, lui, celui atât de informat și în ale literaturii - fie ea națională ori universală.

Parcurgând rândurile scrise de **Nicolae Brânzeu** se poate prea lesne observa că ele n-au izvorât, după cum afirma **Al. Grama**, din *„alarmul foilor/ care/ atunci a devenit formal asurzitor/ încât/ plângeau după el multe nu din inimă, ci ca bocitoarele plătite după moarte“*[44].

Ele au fost rodul unor simţiri lăuntrice profunde, sănătoase, în ton cu adevărul literar-artistic ce prindea contur la acea vreme în aprecierea omului şi a poetului Eminescu. Ele fac dovada unei bune cunoaşteri a poeziei sale, a raporturilor poetului şi-a poeziei cu lumea de-alături, a condiţiei lui umane, deloc favorabilă.

Lăsăm plăcerea cititorului să descopere el însuşi zicerile (aprecierile) studentului blăjean **Nicolae Brânzeu**, ca şi valabilitatea lor la mai bine de o sută de ani.

---

44. Al. Grama : ,,Eminescu, geniu cuprins de lu-mea ideală” în Ion Buzaşi : ,,Eminescul şi Blajul”, Edi-tura Iriana, Bucureşti, 1994, pag. 72.

„EMINESCU“

(Articol publicat de Nicolae Brânzeu*) în revista „Familia“ din Oradea Mare nr. 48 din 26 noiembrie / 8 decembrie 1889, anul XXV)

Motto :

<< ...... Ce să caut ? E acelaşi cântec vechi,
Setea liniştii eterne,care-mi sună în urechi >>
(Eminescu ,,**Satira a IV- a**“)

Liniştea eternă ! Iată ce a căutat Eminescu în toată viaţa lui ! A parcurs toate adâncurile ştiinţei omeneşti, răsfoit-a tot ce cugetă că-i va putea satisface curiozitatea lui în veci neîndestulată, pătruns-a cu deamănuntul toate sistemele filosofice, analizatu-le-a şi le-a combinat pe toate şi, în fine, amăgit şi fără de speranţă, neputând însemna nici un şir clar din viaţa lui zbuciumată se întreabă :

„Unde-s şirurile clare
din viaţă-mi să le spun
Ah ! organele-s sfărâmate
şi maestrul e nebun !“

---

*) Nicolae Brânzeu avea doar 20 de ani în anul morţii lui Eminescu.

Acum a aflat ce atât a căutat. El și-a terminat această viață, în care la tot pasul întâmpină dezamăgire, în care la cea mai mică mișcare își vedea idealele nimicite, visurile de aur împrăștiate de o tristă realitate.

Acum i s-a împlinit și dorința lui arzândă :

„Nu voi sicriu bogat
Podoabe și flamuri
Ci-mi împletiți un pat
Din veștede ramuri
Luceferi de foc
Privi-or din cetini
Mormânt făr' de noroc
Și fără de preteni "

De-acum înainte numai „teiul cel sfânt" își va scutura creanga pe mormântul său și luna prin înalții brazi va luneca privindu-i recele mormânt ! Zâmbi-i-vor de-acum înainte iară pretenii lui, luceferi și eternele valuri se vor frământa, izbindu-se de nesimțitorul lui locaș !

Acum și numai acum se adeveri cât se poate mai tare ceea ce odinioară se zicea :

„Iară-n lumea cea comună
a visa e un pericol

Și de ai cumva iluzii
ești pierdut și ești ridicol "
(Satira a II-a)

„Poți zidi o lume-ntreagă,
poți să sfarmi orice ai spune
Peste toate o lopată
de țărână se depune.
Mâna care-a dorit sceptrul
universului și gânduri
Ce-au cuprins tot universul,
încap bine-n patru scânduri "
(Satira I-a)

Te-ai dus și tu, Eminescu ! Te-ai dus pe o cale neînturnată ! Te-ai dus și-ai lăsat în urmă-ți o lume înecată în noroiul patimilor, o lume falsă și coruptă, în urechile căreia dreptul glas al neînduratelor tale satire a rămas fără răsunet, ai lăsat o lume pentru care tu ți-ai sacrificat viața, numai să o poți îndrepta și duce la calea adevărată ! Te-ai stins și te-ai mistuit tu, lumină, luminând cărarea pe care ai voit s-apuce aceia, despre care tu zicea-i că-s :

„ .... simțiri reci, harfe zdrobite
Mici de zile, mari de patimi
inimi bătrâne, urâte"

Şi ei, cu toate acestea, au rămas reci şi nesimţitori la toate îndemnurile tale şi nici atunci când le adresezi cuvintele cele mai satirice şi ironice, nu se mişcă şi nu se deşteaptă, ci-s tot aceia la care :

„*virtutea e o nerozie,*
geniul o nefericire"

(Satira a III-a)

De aici înainte nu vor mai avea cine să le strige cu vers de trâmbiţă, văzând nemernicia lor :

„*Vezi cole pe urâciune,*
fără suflet, fără cuget,
Cu privire-mpăroşată şi
la fălci umflat şi buget,
Negru, cocoşat şi lacom,
un izvor de şiretlicuri,
La tovarăşii săi spune
veninoasele-i nimicuri,
Toţi pe buze au virtute,
iar în ei monedă calpă
Quintesenţă de mizerii
de la creştet până-n talpă"

(Satira a III-a)

Şi-apoi întrebându-i ironic :

„*Voi sunteţi urmaşii Romei ?*
Nişte răi şi nişte fameni !
E ruşine omenirei
să vă zică vouă oameni !"

Da ! ei vor fi lipsiţi de un om care să le spună ce sunt şi ce ar trebui să fie. Ei vor iubi şi de acum înainte pe acei care linguşindu-i şi lăudându-le patimile egoiste şi virtuţile mârşave, critică nu ca să îndrepteze, ci ca să dărâme, ca să omoare, laudă nu ca să încurajeze şi ca să răsplătească ci ca să linguşească. Ei nu vor mai avea pe **Eminescu** cel modest şi nepretensiv (!) ce zice :

„*De-oi urma să scriu în versuri,*
teamă mi-i că nu cumva
Oamenii din ziua de astăzi
să nu înceap-a lăuda
Dacă port cu uşurinţă şi
cu zâmbet a lor ură
Laudele lor desigur
m-ar mâhni peste măsură."

(Satira a II-a)

El nu voieşte să se cânte şi citeze prin cafenele, nici nu scrie ca să fie lăudat şi admirat. El însuşi zice :

„*De ce nu voi pentru lume,*
pentru glorie să scriu ?
Oare glorie să fie
a vorbi într-un pustiu ?"

(Satira a II-a)

Ci singur, din îndemnul sincer de a folosi naţiunii sale şi mai mult încă de a face

să distingă bine între scriitorii adevărați și sinceri și între aceia ce au drept știință vreun vals de Bal-Mabil.

El pe aceștia îi apostrofează și le zice fără sfială, așa după cum se cuvine unui adevărat român :

„Prea v-ați arătat arama,
sfâșiind această țară,
Prea făcurăți neamul nostru
de rușine și ocară ,
Prea v-ați bătut joc de limbă,
de străbuni și obicei,
Ca să nu s-arate-odată
ce sunteți ? niște mișei."

(Satira a III-a)

Acum vor avea pace, vor putea în bună voie să-și urmeze și continue nelegiuitele lor fapte. Vor arunca poate, în ungherul unei întunecate odăi toate scrierile lui **Eminescu** și le vor lăsa acolo pradă prafului și moliilor ! Da, poate așa va fi, chiar **Eminescu** o prevedea.

Dar noi, nu așa !

Ar fi o impietate și o mare nerecunoștință a uita pe **Eminescu** al nostru, pe genialul nostru poet, naționalistul nostru înflăcărat, cugetătorul profund, marele literat a cărui trecere din viață a făcut un

gol mare în literatura noastră și care anevoie credem că va fi umplut !

Să uităm noi pe **Eminescu**, ce ne-a lăsat atâtea versuri admirabile....... *„care a introdus în poezia românească adevărata cugetare ca fond și adevărata artă ca formă, în locul acelei ușoare ciripiri de mai înainte, care era foarte igienică pentru poet și pentru cititori scutindu-i deopotrivă, pe unul și pe celălalt, de orice bătaie de cap și de orice bătaie de inimă ?"*

(**Hașdeu,** *„Revista Nouă"*, Nr. 6 an II)

„El va trăi, deși a murit nebun " zice **Hașdeu** și apoi continuă : *„Și a trebuit să moară nebun. E grozav a o zice ! Să nu fii înnebunit, el nu avea ce mânca. Mai rău decât atâta ! Ca să aibă ce mânca, el fusese silit a-și mânca inima, înlocuind aventurile poeziei, aventuri mărețe, aventuri care nu se pot vinde prin acea proză de toate zilele a sterpelor lupte de actualitate care-i aduce o fărâmă de pâine, stropită într-ascuns cu amare lacrimi - prefața nebuniei ! "* (**Hașdeu,** *„Revista Nouă"*, Nr. 6 an II).

Da, va trăi ! - strig și eu din toate puterile.

Căci, dacă *romanii* cei vechi, strămoşii noştri, onorau şi stimau pe **Virgiliu**, **Ovidiu** sau **Cicero** al lor, pentru elocinţa lui cea neajunsă şi căreia poate în veci nu i se va afla o rivală, dacă *italienii* zeificau pe **Dante** pentru scrierile lui, ce întrec până acum orice fantezie, dacă *englezii* nu găsesc destule cuvinte să preamărească pe **Milton** şi **Shakespeare** pentru operele lor nepieritoare, dacă *germanii* se laudă cu faimoşii şi nepieritorii lor **Goethe** şi **Schiller**, dacă *maghiarii* ridică până la nori pe un **Petöfi** - cum vom putea oare noi să uităm meritele tale, dragă **Eminescu** !?!

Şi cum nu ? Când tu eşti acela care ai desmormântat din negurile trecutului ceea ce nouă ne e mai scump <<limba>> pe care ai pus-o pe nouă picioare, căreia i-ai dat frumuseţea originală şi ai făcut ca să nu roşească stând faţă cu ale ei surori de la apus !

Tu ! - carele ai fost *„înzestrat cu darul de a întrupa adânca ta simţire şi cele mai înalte gânduri într-o frumuseţe de forme, sub al cărui farmec limba română părea a primi o nouă viaţă"* (**T. Maiorescu**).

Tu ! - filosoful naţiunii mele, care cu semeaţa ta gândire, te coborai până în adâncurile pământului şi te urcai până la

înălţimea cerurilor, tu, care toată filosofia omenească o ştiai exprima în câteva cuvinte - *„lumea asta întreagă e o clipă suspendată"* - odihneşte în pace !

Căci tu ţi-ai îndeplinit misiunea pe acest pământ !

Nicolae Brânzeu

student la Blaj, în vârstă de 20 de ani

(Notă : Acest articol a fost „descoperit" de mine în bibliografia unei ediţii a poeziilor lui **Eminescu** prefaţată de **A.C. Cuza**.)

BIBLIOGRAFIE

1. xxx : Arhiva parohiei Roșia de Secaș - **Însemnări de istorie locală**

2. Bârlea, Ovidiu - „**Metoda de cercetare a folclorului**", E.P.L., București, 1969

3. Brateș, Radu - „**Aspecte din viața Blajului**", Tipografia Seminarului, Blaj, 1942

4. Brateș, Radu - „**Oameni din Ardeal**", Editura Minerva, București, 1973

5. Brânzeu, Nicolae - „**Expunere asupra situației județului Argeș**", Tipografia „Transilvania", Pitești, 1907

6. Brânzeu, Nicolae - „**Școalele din Blaj - studiu istoric**", Sibiu, 1898

7. Brânzeu, Nicolae - „**Școalele Blajului - Școalele românilor**", în „Cultura creștină" nr. 4 - 5, Blaj, 1937

8. Chindriș, Ioan - „**Studiu introductiv**" la volumul „Nicolae Pauleti - **Opere alese**", Editura Minerva, București, 1980

9. xxx - **Colecția „Registre de stare civilă parohială"**, *Parohia greco-catolică* Roșia de Secaș, Fond 2308, Filiala Arhivelor Statului a județului Alba, Alba Iulia

10. Comșa, N., Seiceanu, T. - „**Dascălii Blajului**", Editura Demiurg, București, 1994

11. Cornel, Th. - „**Dicționar biografic**", București, 1909

12. Curticăpeanu, V. - „**Mișcarea culturală românească pentru unirea din 1918**", Editura Științifică, București, 1968

13. xxx - Documentar „**Biografia unor destine**" (sub coordonarea lui Ioan Mărgineanu), Alba Iulia, 1993

14. Hinescu, Arcadie, Hinescu, Ana - „**Oameni de ieri și de azi ai Blajului**" (mic dicționar), Editura Eventus, Blaj, 1994

15. Lupeanu, Al. Melin -„*Cuvânt înainte*" la „**De pe Secaș - Strigături și cântece din popor**", Tipografia Seminarului, Blaj, 1927

16. Mârza, Iacob - „**Școală și națiune**", Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1987

17. Mihăileanu, M. - „**Dintre dispărutele figuri argeșene** - profesorul Nicolae Brânzeu", Pitești, 20-IX-1942

18. Moldovan, V. - „**Memorii din 1848-49**", Editura Tipografia, Brașov, 1895

19. Mușlea, Ioan - „*Studiu introductiv*"

la volumul „**Cântări și strigături românești...**" scrise de Nicolae Pauleti în Roșia în 1838, Editura Academiei, București, 1962

20. Netea, V. - „**Istoria Memorandumului**", București, 1947

21. Polverejean, S., Cordea, N. - „**Mișcarea memorandistă în date**", Editura Dacia, Cluj, 1973

22. xxx - **Sematismul Arhidiciezei metropolitane greco-catolice de Alba Iulia și Făgăraș**, Tipografia Seminarului, Blaj, 1900

23. Seiceanu, Teodor - Buzași, Ioan : „**Blajul - vatră de cultură și istorie**", Editura Albatros, București, 1986

ANEXA 1

Activitatea publicistică a lui Nicolae Brânzeu
(publicații, articole, cărți, conferințe)

1. 8.12.1889 - „**Eminescu**" - articol publicat în revista „Familia" din Oradea, nr. 48/1889.

2. 1894 - „**Lupta deșartă, țintă nebună**", conferință ținută la Buzău.

3. 1897 - „**Școlile Blajului**" - eseu cu caracter monografic publicat în revista „Tribuna" din Sibiu și separat, sub formă de carte, în 1898. „*Lucrarea este foarte bine documentată, realizată după cercetări serioase și este scrisă cu multă însuflețire* " (Dr. Elie Dăianu - „**Nicolae Brânzeu - un prefect ardelean în Argeș**" în „Tribuna" din Cluj, 1939. Lucrarea mai este menționată de N. Comșa în „Dascălii Blajului", Tipografia Seminarului, Blaj, 1940; și de prof. dr. Ioan Rațiu în „Studii și biografii", Blaj, 1904.

4. 1900 - „**Politica conservatoare în școală**", Pitești.

5. 14.10.1907 - **„Expunerea situaţiunei judeţului Argeş“** - tipărită în broşură, Tipografia „Transilvania“, Piteşti, 1907.

6. 1909 - **„Conferinţe administrative“** - Piteşti.

7. 1912 - **„Lărgirea bazei electorale“** - conferinţă ţinută la Clubul Partidului Liberal din Piteşti.

8. 1887 - 1895 - Colaborări la :

- **„Tribuna“** (Sibiu)
- **„Gazeta Transilvaniei“** (Braşov)
- **„Tribuna“** (Arad)
- **„Gazeta poporului“**
- **„Familia“** (Oradea)

ANEXA 2

Izvoarele consultate
(pentru „Şcolile Blajului“)

Oficiale : Registre şi protocoale din arhivele gimnaziului, seminarului şi mitropoliei.

Programele gimnaziului din Blaj (1853 - 1896).

„Breviar istoric“, de I. Antonelli - director.

„Acte sinodale“, de I.M. Moldovan, I şi II.

„Archiv“ de T. Cipariu (1868 - 1870)

„Acte şi fragmente“ - T. Cipariu

„Analecte literare“ - T. Cipariu

„Istoria Bisericească“ de P. Maior

„Cronica“ - Gh. Şincai

„Istoria bisericii unite“ de dr. A.V. Grama

„Foaia bisericească şi scolastică“, Blaj

„Unirea“(1890 - 97)

„Documente“, vol. III şi următoarele de Hurmuzachi

„**Simbolae**", de Nilles, Innsbuch

„**Istoria literaturii române**", de Aron Densușianu

„**Istoria Transilvaniei**", de S. Barițiu (3 vol.)

„**Viața și opera lui Șincai**", de Papiu Ilarian

„**Viața lui Samuil Clain**", de Ioan Bianu

„**Tezaur de monumente istorice**", de Al. Papiu Ilarian

„**Istoria școalelor**", de V.A. Urechia

„**Revoluția românilor din Transilvania**" de S. Adamescu

„**Episcopul P.P. Aron și Școalele Blajului**", de M. Străjanu

„**Istoria Daciei Superioare**", de Al. Papiu Ilarian

„**Memorii**", de Vasile Moldovan

„**Vechea mitropolie**", de N. Popea

„**Metropolitul Șaguna**", de N. Popea

„**Organul luminărei**", de T. Cipariu

„**Foaie pentru minte, inimă și literatură**", Brașov

„**Biografia Mitropolitului Vancea**", Tipografia arhidiecezană, Blaj, 1890

„**Spicuiri din istoria bisericească**", de I.M. Moldovan

ANEXA 3

Lista bărbaților mai însemnați ieșiți din școlile Blajului

(extras din „Școlile Blajului", pag.171 și următoarele)

1. **Ioan Bob**, episcop
2. **Samuil Micu Clain**
3. **Gh. Șincai**
4. **P. Maior**
5. **Darabanț**, episcop
6. **S. Vulcan**, episcop
7. **Ioan Morar**, oculist, care la 1788 a edat (editat, n.n.) Gramatica și Retorica română
8. **Colossi, Körösi și Budai Deleanu**, colaboratori neobosiți la dicționarul de Buda
9. **Demetriu Căian**, primul prepozit, Blaj
10. **Demetriu Vaida de Glod**, canonic și autorul cărții „*Două cuvântări pentru clerul tiner și betrân*" la 1831

11. **Teodor Pop**, canonic și profesor. A tradus „Psaltirea" din originalul evreiesc

12. **Dr. Ladislau Basiliu Pop** a scris la 1838 o disertațiune foarte importantă despre „*Tipografiile românești*" la 1817

13. **Iosif Raț**, profesor și prepozit, autorul istoriei bisericești, la 1854

14. **Constantin Alutan**, prepozit și directorul gimnaziului din Blaj

15. **Timotei Cipariu**

16. **Ioan Maiorescu**

17. **Aron Florian**

18. **Dr. Simion Bărnuțiu**

19. **George Barițiu**

20. **Andrei Mureșanu**

21. **Ioan Fekete Negruțiu**, canonic, a scris „*Istoria Biblică* " și „*Gramatica limbei române cu regule unguresti*"

22. **Ioan Rusu**, a scris „*Icoana Pămentului*" (3 vol.)

23. **Gavrilă Pop Laslo**, canonic în Lugoj, a scris „*Istoria Daciei* " și „*Geografia Bănatului*"

24. **Ladislau Basiliu Pop**, a fost profesor de matematică și fizică în Blaj, ieșind din cler, ajunse viceguvernator al Transilvaniei, apoi vicepreședinte al Supremei Curți de

Casație și se făcu Baron în 1875. Fost și președinte al „*Asociațiunii transilvane*"

25. **Iosif Hosu**, fost profesor la cursul de filosofie în Blaj . Ieșind din cler, azi (1898, n.n.) este președinte la Curtea de Conturi din Budapesta

26. **Aron Pumnul**

27. **Alexandru Papiu Ilarian**

28. **Aron Densușan**, profesor la Universitatea din Iași

29. **Ioan Micu Moldovan**, prepozit, membru al Academiei Române și președinte al „*Asociațiunii transilvane*"

30. **Nicolae Densușianu**, membru corespondent al Academiei Române

31. **Dr. Alexandru Grama**, istoric

32. **Ioan Drăgescu**, medic

33. **Ioan Bianu**, profesor și deputat în România, bibliotecar al Academiei

34 **Dr. Ioan Rațiu**, istoric, președintele Partidului Național Român

35. **Dr. Ioan V. Rusu**, protopop în Sibiu

36. **Gavrilă Pop**, canonic

37. **Andrei Mureșanu**, directorul „*Gazetei Transilvaniei*"

Notă : Nu e acesta șirul complet al bărbaților binemeritați, ieșiți din școlile Blajului. Cine să cunoască numele și numărul tuturor acelor preoți, profesori, avocați

ori medici care crescuseră la Blaj, ori cu ajutorul Blajului...? Cine, comparând numărul mare de bărbați devotați neamului nostru, fie aici, fie dincolo de Carpați, nu va recunoaște meritele nepieritoare ale Blajului ? Cine poate să amintească numele preoților și învățătorilor care au dus făclia deșteptărei naționale în cele mai ascunse sate și cătune ? Unde au românii alte școale vrednice de stima și venerațiunea noastră ? O ! Nicicând nu veți fi lăudați după vrednicie, voi părinți ai Unirei ! Nicicând, voi părinți ai Blajului nu veți fi apreciați după măsura binelui ce ați făcut !!

Cuprins

ISBN 973-568-151-X

Lei 4 000